

Premoženjskoppravna razmerja Katoliške cerkve v Sloveniji¹

Tako fizična kot pravna oseba potrebuje premoženje za svoj obstoj in za uresničevanje svojih ciljev. V okviru tega je nepogrešljivo in za obstoj pomembno tudi premoženje Cerkev in drugih verskih skupnosti za uresničevanje njihovih ciljev in namenov. *Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu* (*Gaudium et spes*, CS) razumeje, da sta državna skupnost in Cerkev na lastnem področju druga od druge neodvisni in avtonomni, vendar služita obe, čeprav različni po svojem poslanstvu, osebnostni in družbeni poklicanosti istega človeka. To službo pa bosta opravljali tem učinkoviteje v prid vsem, čim bolj zdravo bo njuno sodelovanje (CS 76/3). Analogno temu velja, da razmejujemo med zasebnim (civilnim) pravom in pravom Cerkev, ki sta vsako v svoji disciplini povsem samostojna in si z gledišča premoženjskega razmerja med institucijama ne moreta nasprotovati. A prav na slovenskem ozemlju smo že od nekdaj priče nečemu, kar je znano tako vernemu kot nevernemu, pripadniku ali nasprotniku Cerkev, namreč, da se prijateljstvo neha pri premoženjskih zadevah. Pravna ureditev cerkvenega premoženja na ozemlju današnje Slovenije in premoženjskoppravna razmerja, ki zaznamujejo državo in Cerkev, lahko obravnavamo iz različnih vidikov filozofije odnosa obeh institucij. Večji problem, kot je sam naslov, pa predstavlja vsebina. Vprašanje premoženja v Cerkvi sproža paleto kritik od zagovornikov do ostrih nasprotnikov, ki Cerkvi jemljejo pravico do premoženja. Ideološka in politična preteklost, splošen gospodarski položaj in pojmovanje ustanov civilne družbe povzročajo zapletenost, nepreglednost in problematičnost za državo, Cerkev in javnost glede premoženjskoppravnega razmerja med institucijama. Bitka (brez)odnosnosti posvetnega in duhovnega, ki sta jo in jo razvijata obe instituciji, na slovenskih tleh nemalokrat povzroča moralno škodo družbi in zavira razvoj pravne in politične kulture. Vsak sedanji ali prihodnji odnos med Cerkvijo in državo pa je močno odvisen od prilagajanja obeh strani aktualnim razmeram in okoliščinam, ki prevladujejo v državi. Razumevanje temeljnih pojmov premoženjskoppravnega razmerja, v katerega vstopa Cerkev, njen premoženjskoppravni položaj in ustavne podlage za urejanje premoženjskoppravnega položaja, prepletenost, odvisnost oziroma ekskluzivnost državnega in cerkvenega (premoženjskega) prava, pravna osebnost Cerkev in njene lastninske pravice, obligacijsko in dednopravno področje Cerkev v odnosu do države so izhodišča za občutljiva, zapletena in na videz nikoli dokončno rešena vprašanja glede premoženjskih razmerij. (Ne)upravičena kritika

in zahteva za pravno, gospodarsko, zgodovinsko in navsezadnje tudi teološko stroko je velika in jasna ter v svojem izhodišču in končnem sklepu predstavlja razmejitve in interpretacijo načela: *"Dajte Bogu, kar je Božjega, in cesarju, kar je cesarjevega"* (Mr 12,13–17).

UVOD

Premoženjskopravno razmerje je tipično civilnopravno razmerje, katerega glavna značilnost je, da ureja medsebojna razmerja med posamezniki, ki vstopajo v ta razmerja enakopravno. Tako kakor velja za državo, ki v civilnopravna razmerja vstopa kot posameznik, in ne kot nosilka oblasti (*imperium*), ter ima enak položaj in pravice kot drugi posamezniki, podobno velja tudi za Cerkev, ki v premoženjskopravno razmerje vstopa kot vsak drug posameznik zaradi izpolnjevanja premoženjskih interesov, potrebnih in nujnih za bivanje. Premoženjska razmerja, v katerih nastopa Cerkev, niso predmet posebnega pravnega režima, ampak zanje veljajo splošna pravila civilnega prava. Pri civilnopravnem razmerju gre namreč nujno za pravno urejen odnos med posameznikoma, zato lahko to razmerje ureja le splošni pravni režim. Ob upoštevanju načela enakopravnosti subjektov pravnega razmerja pa je mogoče postaviti tudi razmejitve med zasebnim (civilnim) in cerkvenim pravom z gledišča premoženjskih razmerij. Enako kot civilno pravo je tudi cerkveno pravo samostojna pravna disciplina in je povsem samostojno ter ga ni mogoče uvrstiti niti pod javno niti pod zasebno pravo. Je predvsem notranje pravo, ki ureja razmerja znotraj Cerkve kot institucije. Kot takšno nima moči neposredno urejati premoženjskih razmerij, lahko pa kot notranje pravo vpliva na samo vstopanje v pravna razmerja in njihovo vsebinsko oblikovanje. Ker je cerkveno pravo kot notranje pravo zapisano in obče znano, je vsaj do določene stopnje vnaprej razpoznavna in predvidljiva tudi volja subjekta pravnega razmerja. Zato si načeloma splošno civilno pravo in cerkveno pravo v sodobnem pravnem sistemu ne moreta nasprotovati. Ker je civilno pravo odvisno od države kot nosilke oblasti in predstavlja njen

izraz, je tudi položaj Cerkve kot institucije odvisen od odnosa med Cerkvijo in državo.

Na premoženjskopravnem področju nastopa Cerkev predvsem kot civilnopravna oseba, torej kot subjekt premoženjskopravnih razmerij, ne pa kot njihov urejevalec za subjekte zunaj cerkvene organizacije. Država na drugi strani oblikuje s svojimi zakoni splošna pravila za urejanje premoženjskopravnih razmerij, ona je tista, ki ureja lastninska razmerja, obveznostna razmerja, dedovanje itd. – Cerkev pa vstopa v premoženjskopravna razmerja, premoženje pridobiva in z njim gospodari. V zvezi z vprašanjem, kako se je razvijal premoženjskopravni položaj Cerkve na območju Republike Slovenije (odslej RS), so zanimiva predvsem vprašanja, kako je državno pravo obravnavalo pravno osebnost Cerkve in njenih institucij, kako je urejalo lastninski substrat te pravne osebnosti, vstopanje Cerkve v premoženjskopravna razmerja in kako je opredeljevalo sposobnost Cerkve, da nastopa kot oporočni dedič.

1. PREMOŽENJSKO PRAVO

Civilno pravo je gotovo eno izmed najobsežnejših pravnih področij. Gre za celoto pravnih pravil in pravnih načel, ki urejajo osebna in premoženjska razmerja, v katerih so pravni subjekti med seboj prirejeni oziroma enakopravni. Slednje pomeni tudi eno izmed tipičnih lastnosti zasebnega prava za razliko od javnega prava, kjer je posameznik navadno podrejen državi, kot v ustavnem, kazenskem in upravnem pravu (Novak 2010, 399). Premoženjsko pravo obsega stvarno, obligacijsko in dedno pravo. Položaj in funkcija dednega prava sta dokaj jasna, pomembnejša pa je razmejitev med stvarnim in obligacijskim pravom. Skupaj zagotavlja posamezniku celovit premoženjski položaj,

saj se medsebojno dopolnjujeta (Juhart, Tratnik in Vrenčur 2007, 42).

Stvarno pravo je del splošnega civilnega prava, ki v pravnih razmerjih med posamezniki ureja razmerje pripadnosti in oblasti na stvareh. Zgodovinsko je funkcija stvarnega prava zagotavljanje posameznikove oblasti nad stvarjo, s tem pa je posamezniku omogočeno, da si ekskluzivno prilašča tudi vse koristi, ki izvirajo od stvari. Bistvena vsebina stvarnega prava je lastninsko razmerje, ki je osnovni pripadnostni odnos, ki imetniku – lastniku zagotavlja oblast nad stvarjo (Juhart, Tratnik in Vrenčur 2007, 39). Povedano drugače, stvarno pravo obravnava vprašanja, komu pripadajo stvari, kdo jih obvladuje in kdo lahko z njimi razpolaga. Ta vprašanja pa imajo prav zaradi tega izreden družbenopolitični pomen, saj odražajo temeljne predstave o tem, kdo in na kakšen način naj bo lastnik, pa tudi, kaj in pod kakšnimi pogoji naj bo predmet lastninske pravice. S stvarnim pravom se tako pravno opredeljuje, komu in v kakšnem obsegu pripadajo materialne dobrine v določeni družbi ter na kakšen način jih lahko upravičenec izrablja. Vrh tega stvarno pravo določa tudi obseg in način izvrševanja tistih pravic na stvari, ki lahko obstajajo poleg lastninske pravice kot temeljne stvarne pravice (Kranjc 2010, 301). *Obligacijsko pravo*² pa je celota (skup) pravnih pravil in pravnih načel, ki urejajo obligacijska razmerja. Obligacijsko razmerje kot predmet urejanja obligacijskega prava je tisto civilnopravno razmerje, v katerem je en subjekt tega razmerja (upnik) upravičen od drugega subjekta (dolžnika) zahtevati, da opravi določeno izpolnitveno ravnanje, drugi subjekt (dolžnik) pa je to izpolnitveno ravnanje zavezan opraviti (Plavšak, Juhart in Vrenčur 2009, 53). Bistvo obligacije je torej v dolžnikovi zavezanosti, v njegovi obveznosti, da izpolni tisto, za kar se je zavezal (Kranjc 2010, 467). V našem pravu sistem obligacijskega prava ureja *Obligacijski zakonik* (OZ) kot osrednja kodifikacija temeljnih načel obligacijskega prava in (splošnih) pravnih pravil, ki urejajo obligacijska razmerja (OZ 1). Skupna značilnost

vseh civilnopravnih razmerij je prirejenost (enakopravnost) subjektov, ki so deležni teh razmerij. Za tista civilnopravna razmerja, ki nastanejo na podlagi pravnega posla, pa je značilna tudi avtonomnost subjektov tega razmerja³ (Plavšak, Juhart in Vrenčur 2009, 53). *Dedno pravo* pa ureja tista razmerja, ki se tičejo dedovanja, torej prehoda premoženja umrle osebe na druge osebe. Gre za pravno nasledstvo v pravna razmerja umrlega, v njegove premoženjske pravice in njegov premoženjskopравни položaj (Zupančič 1991, 17).

Kot vemo, rimski pravniki niso opredeljevali posameznih pojmov, zato so definicije v rimskih klasičnih spisih redke. Rekli smo, da stvarno pravo predstavlja pravila, ki urejajo pravne odnose glede stvari. Samostalni *res*, s katerim so rimski pravniki označevali stvari, je imel več pomenov. Poleg stvari kot telesnega predmeta je označeval tudi predmet pravice oziroma sodnega postopka, lahko pa tudi celotno premoženje (Kranjc 2010, 302). V 15. členu *Stvarnopravnega zakonika* (SPZ) je stvar definirana kot samostojen telesni predmet, ki ga človek lahko obvladuje. Stvar je lahko samo tisto, kar si človek lahko podredi in nad tem izvršuje svojo oblast. Stvar je predmet pravic stvarnega prava in stvarno pravo jo podreja posamezniku⁴. Stvari lahko delimo po različnih merilih, celovit prikaz delitev pa je praktično nemogoč. Omenimo lahko še, da človek v sodobnih pravnih sistemih ni stvar, ampak je kot oseba nosilec pravic, in ne njihov objekt. Zaradi varovanja človekovega dostojanstva tudi po smrti velja enako za človeško truplo (Juhart, Tratnik in Vrenčur 2007, 62–63). Pojem posesti predstavlja zapletena pravna konstrukcija. Posest je dejstvo, da ima nekdo določeno stvar v svoji oblasti. V pogovornem jeziku med posestjo in lastninsko pravico navadno ne razlikujemo. Pogosto je govor o posesti, mišljeni pa sta lastninska pravica ali premoženje. Posest je torej dejanska oblast nad stvarjo, in ni pravica. Pravica predstavlja pravno oblast do stvari (Juhart, Tratnik in Vrenčur 2007, 95). Pri lastninski pravici gre torej za pravico, na podlagi katere ima nekdo

pravno oblast nad stvarjo. In čeprav je v večini primerov ista oseba hkrati lastnik in posestnik, je razlikovanje med obema pojmom za stvarno pravo zelo pomembno. Podobno kot za druge pravne institute nam rimsko pravo tudi za lastninsko pravico ni ohranilo definicije. Opredelitev "pravico stvari uporabljati in jo porabiti, kolikor to dopušča smisel prava"⁵ označuje lastninsko pravico kot temeljno stvarnopravno pravico. Predstavlja "najvišjo" pravno oblast, ki jo ima pravni subjekt nad pravnim objektom (Juhart, Tratnik in Vrenčur 2007, 205). Navsezadnje je ena temeljnih človekovih pravic, ki jo varujejo tako mednarodni akti kot nacionalne ustavne ureditve.⁶ SPZ v 37. členu opredeljuje lastninsko pravico kot pravico do posesti stvari (*ius possidendi*), pravico do uporabe in uživanja stvari (*ius utendi et fruendi*) ter pravico do razpolaganja s stvarjo (*ius abutendi*).

Vprašanje premoženja je tudi za Cerkev danes zelo velikega pomena. Mnogi v javnosti izražajo, da je od odnosa, ki ga ima Cerkev do premoženja, v veliki meri odvisna njena verodostojnost. Že v dobi apostolov je bilo to vprašanje nadvse aktualno.⁷ Zakonitost cerkvenega premoženja izvira iz učenja II. vatikanskega koncila, ki daje vsem pravico do privatne lastnine – tudi Cerkvi, ko v svojih dokumentih navaja, da "zasebna lastnina ali neka posest zunanjih dobrin zagotavlja vsakomur docela nujno potrebno področje za osebno in družinsko samostojnost, treba je nanju zreti kot na razširitev človekove svobode. Ker končno dajeta pobudo za spolnjevanje naloge in odgovornosti, sestavljata enega od pogojev za državljanske svoboščine" (CS 71/2). O cerkvenem premoženju govori V. knjiga Zakonika cerkvenega prava (odslej ZPC).⁸ Materijo uvede z uvodnimi kanoni, ki so izhodišča za nadaljnjo obravnavo premoženjskega prava Cerkev. Omenjeni kanoni uvajajo temeljna načela premoženjskega prava Cerkev, ki so potrebna za njegovo pravilno razumevanje. Polemika, ki je zaznamovala slovenski prostor pred slabim desetletjem v konceptu odnosa slovenske države in Cerkev, je Sporazum

med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih (BHSPV),⁹ saj je v njem zapisanih mnogo reči, ki na videz vzbujajo (ne)upravičen dvom. Omenjeni sporazum omenjamo in uvrščamo med ključne mednarodne pravne akte in po naravi določil Katoliški cerkvi zagotavlja nekatere nedotakljive pravice ter izključne pristojnosti Cerkev oziroma Svetega sedeža.¹⁰ Neobhodno dejstvo je, da morajo tudi ostali zakoni, ki se in se bodo dotikali državno-cerkvenega prava, slediti temu mednarodnemu aktu ter biti v skladu z njegovimi izhodišči in določili. Navedeni BHSPV je glede na svojo pravno naravo v hierarhiji pravnih aktov nad zakoni, kot je po določbah 8. in 153. člena URS.

Ključno se zdi vprašanje, ko se srečata dva pravna reda, slovenski ustavnopravni red in cerkveno oziroma kanonsko pravo. Rečeno drugače, ali ima po podpisu BHSPV kanonsko pravo učinke tudi na področjih, ki niso povsem cerkvena? O tem, da kanonsko pravo ureja vse, kar je cerkvenega, ni nikoli nobenega dvoma. Obstajajo pa pomembna območja, kjer mejne črte med cerkvenim in posvetnim, cerkvenim in državnim, ni mogoče povsem jasno potegniti. V sporazumu je zapisan stavek, da "*Katoliška cerkev v Republiki Sloveniji deluje svobodno po kanonskem pravu, v skladu s pravnim redom Republike Slovenije.*" (BKSPV 1) V tem primeru se pojem pravnega reda v ožjem smislu uporablja kot sinonim za objektivno pravo. Ključno je, da si v sodobnem pravnem sistemu splošno civilno pravo in cerkveno pravo ne moreta nasprotovati. Toliko bolj, ker je civilno pravo po svoji naravi avtonomno in dispozitivno ter omogoča posameznikom, da znotraj okvira obveznih določb (*ius cogens*) oblikujejo pravna razmerja v skladu z njihovo voljo. Enako kot civilno pravo je namreč tudi cerkveno pravo samostojna pravna disciplina. Cerkveno pravo je povsem samostojno in se ne da uvrstiti niti pod javno niti po zasebno pravo. Je predvsem notranje pravo, ki ureja razmerja znotraj Cerkev kot institucije (Juhart 2002, 122). Gre torej za dva pravna sistema,

ki si med seboj ne nasprotujeta, predvsem pa ju ne smemo mešati in uporabljati tistega, ki določeni instituciji v določenem trenutku pride prav. Premoženskokpravna vprašanja v Cerkvi so gotovo najprej stvar Cerkve same in njenih predpisov, šele potem civilne zakonodaje. Cerkev kot institucionalna skupnost ima v okviru kanonskega prava vsa sredstva in načine, da razmerja znotraj sebe opredeli, in to v praksi tudi dejansko izvršuje. Treba je povedati, da reformna ureditev cerkvenega premoženja, ki ga predstavlja ZCP iz leta 1983, usmerja princip subsidiarnosti.¹¹ Glede subsidiarnosti pa velja, da novi ZCP na mnogih mestih uzakonja civilne predpise posamezne dežele – gre za t. i. kanonizacijo civilnega prava, ko civilni predpisi veljajo tudi na cerkvenopravnem območju. V kanonih o cerkvenem premoženju je močno poudarjen družbeni, socialni značaj dobrin, ki ne morejo biti le v službi posameznika, ampak tudi skupnosti (Papež 1986, 10).

Ob poznavanju temeljnih določil, pojmov in odnosa Cerkve in države, cerkvenega in civilnega prava obstaja možnost, da se nasproti večinskemu javnemu mnenju na slovenskem prostoru izognemo populizmu in strategiji, ki jo bolj kot instituciji v svojem sodelovanju in razvoju njunega odnosa razvijajo ter javno predstavljajo različni mediji. Vprašanje premoženja, njegovega namena, uporabe, nadzora in spoštovanje pravnih norm ter določil predstavlja *lakmusov papir* verodostojnosti njunih predstavnikov oziroma posamezne institucije. Pogajanja in razmejitve pojmov ter ureditev premoženskokpravnega odnosa med Cerkvijo in državo v slovenskem prostoru niso bila nikoli enostavna, nikoli dovolj pregledna, prevečkrat pa so bila ideološko obremenjena. Priča smo mnogokratnemu samovoljnemu ravnanju državnih organov kakor tudi netransparentnemu nadzoru nad premoženjem znotraj Cerkve, kar je odraz nespoštovanja pravnega reda, ki ga predstavlja tako Cerkev v svojih temeljnih določilih in dokumentih kakor država v svoji nalogi in obvezi ureditve pravnih razmerij s Cerkvijo.

2. USTAVNE PODLAGE ZA UREJANJE PREMOŽENJSKOPRAVNEGA POLOŽAJA CERKVE

V začetku 20. stoletja, natančneje v času med obema svetovnima vojnoma, v Kraljevini Jugoslaviji civilno pravo ni bilo samostojno kodificirano. Ena od posebnosti sistema takratne države je bila, da civilno pravo ni bilo enotno urejeno in so se na posameznih območjih uporabljali pravni predpisi, ki so veljali pred nastankom države. Tako je bila takratna država razdeljena na šest območij, kjer so veljali različni materialno-pravni civilnopravni predpisi. Nasprotno pa je država Kraljevina Jugoslavija ustvarila enotno procesno, izvršilno in zemljiškoknjižno pravo (Juhart 2002, 123). Upoštevati je treba tudi, da je bil politični in ekonomski sistem, uveljavljen po drugi svetovni vojni, razen formalno v začetku enostrankarski, da je temeljil najprej na državni lastnini in planskem gospodarstvu, kasneje pa na družbeni lastnini in samoupravljanju ter zasebno lastnino v bistvu le toleriral. V idejnem pogledu je v celoti prevladovala marksistična ideologija s kasnejšo nadgradnjo samoupravljanja in družbene lastnine ter ateistični svetovni nazor (Ude 2002, 242). Območje slovenske države je bilo pred nastankom države sestavni del avstrijskega dela monarhije. V obdobju od leta 1811 do 1945 je stvarnopravna razmerja tako urejal avstrijski državljanski zakonik *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* (ABGB) oziroma *Občni državljanski zakonik* (ODZ).¹² ODZ je imel do premoženskokpravnega položaja Cerkve večinoma nevtralen odnos in jo je obremenjeval enako kot druge subjekte civilnopravnih razmerij. Izjema so posebne določbe, ki posebej urejajo nekatera ozka in zelo specifična pravna razmerja (Juhart, Tratnik in Vrenčur 2007, 44). Veljavnost ODZ za premoženskokpravna oziroma civilna razmerja, katerih subjekt je Cerkev, priznava kot nesporno izhodišče tudi teorija cerkvenega prava. Na tem mestu v izvirnem besedilu povzemam misel Kušaja in njegovo stališče,

na mnoge načine aktualno še danes: "Glede pridobivanja premoženja je Cerkev navezana na oblike in pota imovinskopravnega prometa, ki je sam po sebi njenemu delokrogu tuj in katerega danes obvladuje in ureja edinole državna zakonodaja. Občih predpisov o pridobivanju in odsvajanju imovine se mora držati tudi Cerkev. Novodobne države ji ne priznavajo pravice do lastne zakonodaje na imovinskem polju, toda one ne omogočajo v okviru občih zakonov udeležbe na prometu z gospodarskimi dobrinami tudi Cerkvi in njenim zavodom, in to z izvestnimi omejitvami ali tudi brez omejitev, ter ji zjamčujejo nedotakljivost lastnine. Cerkev v obče priznava imovinskopravno polje kot del državnega področja in zahteva zase samo ravnopravnost." (Kušej 1927, 508–509)

Času do uveljavitve nove politične in ekonomske ureditve z URS iz leta 1991 lahko opišemo kot čas državne in kasneje družbene lastnine. Za prva leta po drugi svetovni vojni je značilna predvsem zakonodaja, na podlagi katere se je posameznikom odvzela lastninska pravica in se je vzpostavila državna lastnina oziroma splošno ljudsko premoženje, kakor ga je imenovala takratna oblast. V okviru tega se je bistveno omejil tudi materialni substrat cerkvenih pravnih oseb.¹³ Pravnim osebam Katoliške cerkve (odslej KC) je bil odvzet večji del lastnine, ki je predstavljala podlago za njeno dedovanje. Za Cerkev to obdobje gotovo zaznamuje gospodarsko izgnanstvo, a kot bomo videli v nadaljevanju, ravno sprememba politične ureditve prinese boj za povrnitev gospodarske moči. V nadaljevanju bomo pogledali bistvene elemente ustavnih opredelitev pred in po osamosvojitvi Slovenije ter znotraj tega konteksta prikazali razmejitve omejevanja in ponovne uveljavitve klasičnega stvarnopravnega načela *superficies solo cedit*, ki ga prinese nova zakonodaja z uveljavitvijo nove države.

Ustava *Socialistične federativne republike Jugoslavije* (FLRJ) iz leta 1946 je v drugem odstavku 25. člena vsebovala opredelitev, da je cerkev ločena od države. V petem odstavku

istega člena pa je določala, da lahko država *materialno pomaga verskim skupnostim*. Glede lastninskih razmerij je v prvem odstavku 18. člena jamčila zasebno lastnino in zasebno podjetnost v gospodarstvu. V 19. členu pa je ta ustava določala, da zemlja pripada tistim, ki jo obdelujejo, da velika zemljiška posestva na noben način ne morejo biti v zasebnih rokah in da maksimum zemljiške posesti določa zakon. Tudi ustava *Ljudske republike Slovenije* (LRS) iz leta 1947 vsebuje pravzaprav identične določbe o ločitvi cerkve od države in o državnih pomoči verskim skupnostim (24. člen) ter o zamaščenosti zasebne lastnine in zasebne podjetnosti (17. člen) in o lastnini na zemlji (18. člen). Ustava *Socialistične federativne republike Jugoslavije* (SFRJ) iz leta 1974 je v 174. členu opredeljevala pravico do izpovedovanja vere in poudarjala, da je to izpovedovanje človekova zasebna stvar. Glede premoženja pa je v petem odstavku 174. člena določala, da lahko družbena skupnost materialno podpira verske skupnosti. V šestem odstavku istega člena je opredeljevala, da smejo imeti verske skupnosti v mejah, ki jih določa zakon, lastninsko pravico na nepremičninah. Prav tako je ustava SFRJ v 79. členu določala, da zakon določa meje in pogoje, pod katerimi lahko imajo društva in druge civilnopravne osebe lastninsko pravico na nepremičninah in drugih stvareh, ki so namenjene za uresničevanje skupnih interesov njihovih članov ter ciljev, zaradi katerih so bile ustanovljene, kot tudi pogoje, pod katerimi lahko z njimi razpolagajo. V prvem odstavku 83. člena je ustava SFRJ predpisovala, da uresničujejo občani in civilne pravne osebe lastninsko pravico v skladu z naravo in namenom nepremičnin ter drugih stvari v njihovi lasti in v skladu z družbenim interesom, ki ga določa zakon. Ustava *Socialistične republike Slovenije* iz leta 1974 je v 229. členu povzela določbe 174. člena zvezne ustave o svobodi veroizpovedi, o materialni podpori družbene skupnosti verskim skupnostim in o lastninski pravici verskih skupnosti na nepremičnini. Ta ustava je v 96. členu tudi ponovila določbo zvezne ustave,

da zakon določa meje in pogoje, pod katerimi lahko imajo društva in druge civilne pravne osebe lastninsko pravico na nepremičninah in drugih stvareh. V 105. členu ponovi določbo, da občani in civilnopravne osebe uresničujejo lastninsko pravico v skladu z namenom nepremičnin ter drugih stvari v njihovi lasti in v skladu z družbenim interesom. Po določbi 10. točke prvega odstavka 321. člena ustave *Socialistične republike Slovenije* je bila republika pristojna urejati lastniška, zemljiška in druga stvarnopravna razmerja (razen temeljnih lastninsko-pravnih razmerij), po določbi 18. točke prvega odstavka istega člena pa je spadalo v pristojnost republike tudi zakonsko urejanje pravnega položaja verskih skupnosti (Ude 2002, 243–244).

Iz tega lahko zaključimo, da so ustavni teksti, bodisi zvezni bodisi republiški, vse do osamosvojitve RS in do uveljavitve ustavnih amandmajev k zvezni in republiški ustavi iz leta 1988 in 1989 ter zlasti do uveljavitve nove URS iz leta 1991 ustvarjali podlago za omejevanje lastninske pravice Cerkvi kot civilnopravni osebi na vseh nepremičninah, tako na zemljiščih kot na poslovnih prostorih in drugih stavbah. Če je bila Cerkev na Slovenskem v času socialistične družbene ureditve omejena in odstranjena v ožjo versko dejavnost, pa jo ustavne spremembe s položaja povsem obrobne, zunajsistemske ustanove premaknejo v samo družbeno ureditev zunaj zidov zakristije. Politične spremembe, liberalizacija in vrnitev kapitalističnega sistema zaznamuje nadaljnji razvoj in strategijo Cerkve na Slovenskem v odnosu do premoženja.

URS iz leta 1991 v celoti temelji na demokratski ureditvi in na tržnem modelu gospodarjenja. URS v 7. členu med splošnimi določbami vsebuje določbo o ločitvi države in verskih skupnosti ter opredeljuje, da so verske skupnosti *enakopravne, njihovo delovanje pa svobodno*.¹⁴ URS prav tako v 41. členu med človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami opredeljuje *pravico do svobodnega izpovedovanja vere in drugih*

opredelitev v zasebnem in javnem življenju. V istem členu tudi določa, da se *nihče ni dolžan opredeliti glede verskega in drugega prepričanja in da imajo starši pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo*. URS ne vsebuje posebnih določb o premoženjskopравnem položaju Cerkve ali drugih verskih skupnosti, zlasti ne določb o lastnini. Za izhodišče velja 33. člen, da je *zagotovljena pravica do zasebne lastnine in dedovanja*. Tako je tudi verskim skupnostim zagotovljena pravica do zasebne lastnine in do dedovanja, ki je v nobenem primeru ni moč omejiti. Veljajo pa tudi ostale določbe, ki se nanašajo na lastnino, torej ustavne določbe o *gospodarski, socialni in ekološki funkciji lastnine* (prvi odstavek 67. člena), o *zakonskem urejanju načina in pogojev dedovanja* (69. člen), o *lastninski pravici tujcev* (68. člen), o *razlastitvi* (69. člen), o *javnem dobrem in naravnih bogastvih* (70. člen), o *varstvu zemljišč* (71. člen) in o *varovanju naravne in kulturne dediščine* (73. člen). V okviru premoženjskopравnega položaja Cerkve oziroma ostalih verskih skupnosti velja omeniti še, da verske skupnosti v Sloveniji samostojno razpolagajo s svojimi sredstvi, ki jih pridobivajo iz dohodkov iz lastnega premoženja, iz nagrad in prispevkov vernikov za izvršene verske obrede in opravila oziroma storitve, ki jih nudijo vernikom,¹⁵ iz daril, dediščin in volil fizičnih in pravnih oseb, gmotno podporo jim lahko daje tudi država ali lokalna skupnost; ta lahko dá sredstva za povsem določen namen. Z njimi verska skupnost sama razpolaga, na zahtevo pa mora državnemu ali občinskemu organu predložiti poročilo o uporabi namensko dodeljenih sredstev (Šturm, Drenik in Prepeluh 2004, 141).

3. CERKVENO PREMOŽENJE V ZAKONIKU CERKVENEGA PRAVA

Vprašanje cerkvenega premoženja oziroma *časnih dobrin*, s katerimi se sooča Cerkev, je prav gotovo eno izmed občutljivih in pomembnih vprašanj ter v današnjem času

potrebuje ponovno obravnavo. To vprašanje predstavlja in postavlja številne splošne probleme, pogosto zapletene, pa ne same po sebi, temveč tudi zaradi posledic, ki jih imajo različni načini upravljanja premoženja, in s tem povezanih mnogovrstnih rešitev oziroma epilogov, ki odmevajo v javnosti. Glede na dejstvo, kako vsakodnevna gospodarska realnost vpliva na življenje in čustva ljudi, je za človeka današnjega časa zelo pomembno ter v doprinos za verodostojnost Cerkve, da sama postavi pravilen odnos do premoženja in da začenši od tega območja pokaže ponovno svojo identiteto na obnovljen način.

Cerkev na premoženjskopравnem področju nastopa kot civilnopravna oseba, se pravi kot subjekt premoženjskopравnih razmerij. To pomeni, da ima Cerkev naravno pravico vzpostavljati odnose, katerih predmet so časne dobrine in vsi tisti pravno-ekonomski posli, ki so potrebni in primerni za uporabo teh dobrin (Košir 2012, 251). Novi ZCP, razglašen leta 1983, posveča '*cerkvenemu premoženju*' posebno knjigo, in sicer V. (*De bonis Ecclesiae temporalibus*), ki jo sestavlja pet uvodnih kanonov ter štiri poglavja: Pridobivanje premoženja (kan. 1259–1272), Upravljanje premoženja (kan. 1273–1289), Pogodbe, zlasti odtujitev (kan. 1290–1298) ter Volila v pobožne namene na splošno in pobožne ustanove (kan. 1299–1310). Namen nove cerkvene zakonodaje je podati konkretno uresničevanje parlamentarnih smernic, vstavljajoč *cerkveno premoženje* v okvir cerkvenega občestva in verskega poslanstva, ter zaobjema gospodarstvo, ki je nujno za delovanje Cerkve kot organizacije in njenega razvoja v duhu uboštva in evangeljske ljubezni (Škalabrin 2004, 184).

Zakonik opredeljuje za premoženje vse tisto, kar je predmet prava in pravnih odnosov, in pravni koncept cerkvenega premoženja opisuje v kan. 1275/1, ki pravi: "*Vse premoženje, ki pripada vesoljni Cerkvi, Apostolskemu sedežu ali drugim javnim pravnim osebam v Cerkvi, sestavlja cerkveno premoženje; zanj veljajo naslednji kanoni in*

tudi lasten statut." Gre za dokaj določeno opredelitev cerkvenega premoženja, torej za premoženje javnopravnih oseb v Cerkvi; zasebne in fizične osebe so izključene, razen če je v pravu o njih kaj izrecno drugače določeno (kan. 1257/2). *Cerkveno premoženje* je tako tisto premoženje, ki služi Cerkvi za uresničevanje njenega poslanstva, zato je nosilec premoženja določena javnopravna oseba¹⁶ oziroma Katoliška cerkev ali Apostolski sedež, ki ima status *persona moralis* po kan. 113/1. Zakonik ne prinaša nobene opredelitve za premoženje, katerega nosilec je privatna pravna oseba, zato se ne imenuje cerkveno, ampak privatno, in se ravna po normah za privatno premoženje in lastnih statutih.¹⁷ Omeniti prav tako velja, da se premoženje, ki ga imajo 'fizične osebe', tudi ne imenuje cerkveno premoženje, ampak privatno, ne glede na to, ali so nosilci premoženja kleriki ali laiki, duhovniki ali redovniki. Iz opredelitve cerkvenega premoženja bomo tudi lažje razumeli kan. 1258, ki v svoji hermenevitični naravi določa enkrat za vselej, da je v V. knjigi ZCP z besedo 'Cerkv', če ni iz besedne zveze ali iz narave stvari razvidno drugače, označena vesoljna Cerkev ali Apostolski sedež ter katerakoli javnopravna oseba v Cerkvi.

Cerkveno pravo pozna in ločuje fizične (*de personis physicis*) in pravne (*de personis iuridicis*) osebe. Za izraz pravne osebe uporablja dva izraza, in sicer *persona iuridica* in *persona moralis*. Izraz *persona iuridica* označuje pravne osebe, ki so v skladu s svojo naravo nosilke dolžnosti in pravic po cerkvenem pravu (kan. 113/2). Izraz *persona moralis* '*ex ipsa ordinatione divina*' pa uporablja za imenovanje Katoliške cerkve in Apostolskega sedeža (kan. 113/1). KC kot enotno in avtonomno telo predstavlja na temelju apostolov in cerkvenih očetov '*Corpo mistico di Cristo*' – skrivnostno Kristusovo telo (C 7). V doktrini je treba tudi razločevati Apostolski sedež, ki ne označuje le '*officium Romani Pontificis*', ampak pravno osebo po Božji ureditvi, tudi rimskega papeža, državno tajništvo, svet za javne zadeve Cerkve in druge ustanove rimske kurije (kan. 361). Drugače

lahko rečemo tudi, da je KC kot pravna oseba *persona moralis*, in ne *persona iuridica*, pravna oseba po sami Božji ureditvi, kar pomeni, da so njene temeljne pravne strukture določene od ustanovitelja Kristusa in zato izvzete in pristojnosti človeške oblasti. Kot pravna oseba zato KC nastopa kot institucionalna, in ne teritorialna korporacija.

Pravne osebe so v cerkvenem pravu *skupnost oseb (universitas personarum)*, ki jo lahko imenujemo tudi korporacija, ter *skupnost stvari (universitas rerum)* ali samostojna ustanova (kan. 115/1). Te predstavljajo javnopravne osebe (*personae iuridicae publicae*), ki jih ustanovi pristojna cerkvena oblast in v imenu Cerkev opravljajo njim lastno zaupano službo v javni blagor, medtem ko so ostale pravne osebe zasebnopravne osebe (*personae iuridicae privatae*). Vsaka javnopravna oseba, imenovana *skupnost oseb*, se lahko ustanovi, če jo sestavljajo vsaj tri osebe, ki določajo njeno delovanje po določbi prava in statuta ter skupno sprejemajo odločitve in uveljavljajo svojo voljo po večini glasov (kan. 115/2). Nadalje cerkveno pravo natančneje določa tudi vsa zborna opravila za imenovane pravne osebe, če pravo ali statut ne določa kaj drugega (kan. 119). Javnopravna oseba, imenovana *skupnost stvari* ali ustanova, pa je sestavljena iz dobrin ali stvari (duhovnih ali tvarnih), ki jo po določbi prava in statuta upravlja ena ali več fizičnih oseb (kan. 115/3). Javnopravnim osebam se status njihove osebnosti podeli po samem pravu ali s posebnim odlokom pristojne oblasti.¹⁸ Zasebnopravne osebe pa pridobijo svojo osebnost s posebnim odlokom pristojne oblasti (kan. 116/2).

Končno razlikovanje med javno- in zasebnopravno osebo izraža in odraža različna načina uresničitve poslanstva Cerkev. Javnopravni značaj zaznamuje institucionalno odgovornost Cerkev, predvsem v njeni notranji strukturi in hierarhiji, pri pospeševanju reda in miru, ali kakor se izražajo juristi "*credo socialis*", ter zasebni značaj, ki zaznamuje vse vernike v univerzalnem načelu svetosti oziroma skupne blaginje "*bonum comune*".¹⁹

Ko govorimo o cerkvenem premoženju in o zakonih, ki ga regulirajo tako v okviru cerkvene kakor državne zakonodaje, velja izpostaviti tri pomembna področja, in sicer: *cerkveno premoženje je izključna pristojnost Cerkev same*, na področju premoženja, ki je v lasti Cerkev, je treba ob tem *sprejemati tudi civilne zakone ter jih spoštovati in upoštevati*. Ravno zato, ker je cerkveno premoženje premoženje Cerkev in v službi njenega namena, je naravno in razumljivo, da je le-to najprej v upravi Cerkev same oziroma njene zakonodaje. Kan. 1254/1 navaja, da ima Cerkev neodvisno od državne oblasti *naravno pravico do premoženja za namene*, ki so ji lastni.²⁰ Cerkev poudarja, da ima v določeni stvari *naravno pravico*, kar pomeni, da ji ni bila podeljena npr. od posvetnih oblasti, ampak od Ustanovitelja, in da je ta pravica od civilnih oblasti tudi popolnoma neodvisna, kar pomeni, da civilni organi niso pristojni, da bi to pravico omejevali.²¹ Cerkev namreč sama sebi priznava pravo '*potestas regiminis*' ali '*iurisdictionis*' in ima takšno oblast v našem primeru nad časnimi dobrinami oziroma nad cerkvenim premoženjem, ki ji pripada (Košir 2002, 252). Z drugimi besedami to pomeni, da ima nad svojim premoženjem takšno oblast, da more v zvezi z njim izdajati norme (*potestas legislativa*), da more izdajati norme za njegovo upravljanje (*potestas executiva*) in da more razreševati spore v zvezi s premoženjem oziroma časnimi dobrinami (*potestas iudiciaria*). Izhodišče za upravljanje premoženja je torej *naravna pravica Cerkev* v okviru V. knjige ZCP, bodisi v splošnem smislu bodisi za redovne skupnosti (kan. 634–640) ter ostale ustanove (kan. 617; 635/2; 638/1).

Ob tem velja poudariti, da se Cerkev pri upravi premoženja nujno srečuje tudi s civilno zakonodajo, čeprav tej Cerkev sama odreka pristojnost nad premoženjem in dobrinami, ki so v njeni lasti in upravi. Ne smemo namreč pozabiti, da Cerkev živi v času, kjer jo zaznamujejo odnosi s politično skupnostjo, saj je med njima nenehen, trajen in vzajemen vpliv oziroma odnos. Kljub temu pa Cerkev

ne prelaga svojega upanja v privilegije, ki jih oziroma bi jih morebiti nudila državna oblast (Škalabrin 2008, 33). Poudarek koncilskih dokumentov in ZCP namreč ni v tem, da se Cerkev navezuje na premoženje ali si premoženje nerazumno kopiči (Pranjić 2013, 162). V gospodarsko-socialnem življenju moramo spoštovati in pospeševati najprej dostojanstvo človeške osebe in njeno celotno poklicanost, pa tudi blagor celotne družbe. Človek je namreč začetnik, središče in cilj vsega gospodarsko-socialnega življenja (CS 63). Zaradi naravnega in nadnaravnega pomena uporabe materialnih dobrin v Cerkvi je njihovo pridobivanje in upravljanje odgovorno dejanje, ki zahteva osebno zrelost, poštenje in temeljito poznavanje predpisov ZCP. Ker mora v Cerkvi vedno biti *salus animarum* najvišji zakon (kan. 1752), je treba v njegovi luči gledati tudi na celotno cerkveno premoženje in ga v ta blagor tudi uporabljati (Papež 1986, 63).

Ob stičišču dveh pravnih sistemov, kanonske in civilne zakonodaje, velja poudariti še področje njune prepletenosti, predvsem ob morebitnih sporih, ki bi nastopili ob spogledovanju ene in druge zakonodaje. Poznamo sistema, kot sta: *odstop* ali *kanonizacija* in *mednarodni sporazumi (pogodbe)* ali *konkordati*. Postopek odstopa ali kanonizacije pomeni, da določeno področje ali raven cerkvene zakonodaje preide na raven območnega prava delnih Cerkev. Od tukaj pa so odprte možnosti, da se razreševanje določenih vprašanj prenese s področja cerkvene zakonodaje na področje civilne zakonodaje. Na ta način si cerkvena zakonodaja v določenih zadevah *prisvoji* ali *kanonizira* civilno zakonodajo (Košir 2002, 252). Najbolj značilen primer *odstopa* vsebuje kan. 1290, gre za t. i. pogodbeno pravo oziroma način sklepanja pogodb, ki imajo veljavo znotraj kanonskoprnega sistema. Upoštevati je namreč treba in se ravnati po določbah civilne zakonodaje določenega kraja, kjer se neka pogodba sklene.²² Ob tem kan. 1290 podaja in potrjuje okvir, da določbe niso v nasprotju z Božjim pravom, nadalje, če ni v cerkvenem pravu določeno kaj drugega,

ob tem pa je treba upoštevati še kan. 1547 – dokazovanje s pričami je dopustno v katerikoli pravdah.²³ Zahteve v določbah kan. 1291–1294 je treba upoštevati pri kakršnemkoli poslu, kjer bi se mogel premoženjskopravni položaj cerkvene pravne osebe poslabšati (kan. 1295). Gotovo se na področju premoženja, posebej ko govorimo o cerkvenem premoženju in prepletanju cerkvene in civilne zakonodaje, postavi vprašanje *kolizije pristojnosti*. Zato poznamo tudi t. i. mednarodne pogodbe ali konkordate,²⁴ ki predstavljajo klasično obliko usklajevanja cerkvene in civilne zakonodaje in jih sklepa Apostolski sedež z različnimi državami. Kakor določa kan. 3, imajo v primeru, da vsebina konkordata nasprotuje ZCP, prevladujočo moč.²⁵ Mednarodno pogodbo poleg težav, ki izhajajo iz matrimonialnega prava, in učenja verouka v javnih šolah najbolj zaznamuje področje premoženjskega prava. Tudi pri nas poznamo enega od takih sporazumov, omenjeni BHSPV, kjer so na področju premoženjskoprnega razmerja z državo pomembni predvsem členi, ki govorijo o lastninskih in drugih stvarnih pravicah Cerkve ter o določbi statusnopravne oblike, lastnostih pravne osebe in njeni pravni sposobnosti. Omenjeni sporazum postavlja na eni strani vprašanje, na drugi pa zahtevo o diferenciaciji oziroma nadgradnji pravnega statusa verskih skupnosti v Republiki Sloveniji (RS), pri čemer slednja obravnava nedvomno presega okvire tega prispevka.

4. PРАВNA OSEBNOST CERKVE

Določila in norme v zvezi s pravnimi osebami znotraj ZCP smo že spoznali. V nadaljevanju bodo predstavljeni temeljni akti, ki so in obravnavajo pravni položaj Katoliške cerkve (KC) v RS. Po razpadu Jugoslavije in kasnejši osamosvojitvi Slovenije je zakonodaja verskim skupnostim in njihovim 'ustreznim organom' priznavala pravno osebnost po civilnem pravu. Tako je *Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti*²⁶ iz leta 1953 v 8. členu določal, da so verske skupnosti

in njihovi ustrezni organi pravne osebe po civilnem pravu. V samostojno Slovenijo smo vstopili s tedaj veljavnim *Zakonom o pravnem položaju verskih skupnosti v Socialistični republiki Sloveniji* (ZPPVS),²⁷ ki po svojem omejujočem značaju in fragmentarnosti ter v svojih obravnavanih temah priča o neki drugi družbi in nekem drugem času. Obenem pa odraža tudi svoj osnovni paradoks, saj smo v času njegove veljavnosti, od leta 1976 do leta 2007, v odnosih med državo in Cerkvijo opustili mnogo ravnanj, ki jih je zakon predvideval, in storili številna dejanja, ki do preseгла njegova določila. ZPPVS podobno kot zakon iz leta 1953 vsebuje isto določbo v 7. Členu.²⁸ Republiški zakon pa je v drugem odstavku istega člena prav tako poudarjal, da akti verskih skupnosti in njihovih organov nimajo javne veljave. Teorija in praksa nista posebej opredeljevali pravne sposobnosti Cerkve in njenih institucij, seveda pa je treba poudariti, da je bila pravna osebnost omejena zlasti z omejeno možnostjo pridobivanja lastnine, še posebej na nepremičninah (Ude 2002, 245). Novonastajajoča slovenska država se je v srečanjih z verskimi skupnostmi velikokrat ravnala po višjih in širših ustavnih načelih, ki govorijo o veri ali verskih skupnostih, ter se o konkretnih vprašanjih bolj kot za oblikovanje posebnega pravila raje odločila za ravnanje po zgledu primerljivih organizacij in procesih v širši družbi. Obveljala je obvezna prijava delovanja verskih skupnosti, čeprav takratni zakon ni opredeljeval ne pojma verska skupnost in ne postopka prijave njenega delovanja državnemu organu. Ta pa neprijavljenih ni niti iskal in jih niti kaznoval. Država je le vzela na znanje trditev prijavljajoče se skupine, da je religijska, in od nje zahtevala zgolj osnovne attribute pravne osebnosti: seznam s podatki o ustanoviteljih, ime, naslov sedeža, imenovanje zastopnika in predložitev pravil delovanja. Zakon, ki je bil izdan v drugačnem ustavnopravnem sistemu, je bil z vidika družbenega razvoja zastarel in v nekaterih točkah neusklajen z ustavo nove države ter novim ustavnopravnim sistemom

(Šturm 2002, 65). Zakon je verskim skupnostim dodeljeval minimalne ugodnosti. Takrat avtohtone in novonastajajoče ter intendirane religijske skupine se za prijavo (registracijo) niso odločale zato, da bi izkoristile kak poseben položaj ali posebne pravice, ampak da bi si pridobile pravno osebnost na temelju svojega verskega in duhovnega prepričanja. Pridobljena pravna subjektiviteta in takratni pravni okvir je za KC v prihodnjih letih zagotavljal minimalno podlago za sporazumevanje z državo in končno tudi za ratifikacijo BHSPV,²⁹ ki po naravi določil KC zagotavlja nekatere nedotakljive pravice in izključne pristojnosti Cerkve oziroma Svetega sedeža.³⁰ Država se je s sporazumom (samo)omejila, KC pa dobila mednarodnopravni dokument za utrjevanje svoje nedotakljivosti. Podpisani sporazum daje tako KC v RS nekoliko stabilnejši položaj v smislu neodvisnosti od vsakršne politične oblasti.

V luči tega in vseh kasnejših zakonskih določil velja poudariti, da ima v slovenskem notranjem pravnem redu mednarodna pogodba, ki jo je ratificiral državni zbor, višji rang kot zakon.³¹ Če imajo po notranjem pravnem redu mednarodne pogodbe rang (zveznega) zakona, veljajo v primeru kolizije pravna načela o reševanju kolizije pravnih predpisov enakovrednega ranga (*lex specialis derogat legi generali, lex posterior derogat legi priori*). Ne more pa v notranjem pravnem redu imeti mednarodna pogodba višjega ranga od ustave (Škrk 2006, 76).

Nadaljnji razvoj Cerkve in države na Slovenskem zaznamuje sprejeti Zakonu o verski svobodi (ZVS),³² prvi v samostojni RS sprejeti predpis, ki ureja uresničevanje verske svobode, pravni položaj cerkva in drugih verskih skupnosti, postopek njihove registracije, pravice cerkva in drugih verskih skupnosti. Za območje statusa verskih skupnosti le-ta določa v 6. členu pravno subjektiviteto registriranih cerkva in drugih verskih skupnosti kot *pravnih oseb zasebnega prava*. Na videz ZVS ponuja zadovoljive rešitve sodelovanja in vzdrževanja dialoga z verskimi skupnostmi, vendar pa

nedorečenosti ne odpravlja zadovoljivo. Ne samo, da bi se moral predlagatelj ZVS bolj potruditi pri zakonskem urejanju razmerja med *res spirituales*, *res mixtes* in *res publica*, temveč bi bilo treba urediti tudi tisto, po čemer naj bi se Cerkev razlikovala od države, njuno jasno razmejitev in pravico do dajatev ter obveznost nevmešavanja. Še danes velja, da so v slovenski javnosti te opredelitve v transcendentalnem območju (Pečarič 2007, 8).

A vrnimo se h ključnemu dokumentu, ki krovno zaznamuje odnos Cerkve in države na ozemlju Slovenije. Sporazum BHSPV³³ je v razmerju do ZVS ob vprašanju pravne subjektivitete KC zadržan, saj določa, da je KC pravna oseba (prvi odstavek 2. člena). Prav tako priznava pravno osebnost vseh teritorialnih in personalnih cerkvenih institucij s sedežem v RS, ki imajo to osebnost po normah kanonskega prava (drugi odstavek 2. člena). Nekoliko ponesrečen izraz in pojem *priznanje* zahteva že na samem začetku potrebno interpretacijo. Zakon ne definira, da je KC pravna oseba, ampak da RS priznava pravno osebnost KC, kar odraža povsem drugačno formulacijo, kot jo definira ZPPVS, ki verskim skupnostim in njihovim ustreznim organom *dodeljuje* pravno osebo po civilnem pravu. Ne le, da na tem mestu sporazum BHSPV eksaktno ne opredeli, ali gre za pravno osebo zasebnega ali javnega prava, temveč tudi ne določa, kateri je tisti cerkveni subjekt, ki mu Slovenija to pravno subjektiviteto priznava. Če BHSPV v prvem členu omenja KC, je bolj ali manj jasno, da sporazum na tem mestu misli na vesoljno KC. Če je veljalo, da so vse pravne osebe kanonskega prava, ki imajo svoj sedež v Sloveniji, pravne osebe po civilnem pravu, in jih je pristojna cerkvena oblast priglasila državni oblasti, da jih registrira, veljajo za domače pravne osebe in imajo v slovenskem pravnem redu položaj pravnih oseb zasebnega, in ne javnega prava, ne glede, ali so po kanonskem pravu javno- ali zasebnopravne osebe. Kljub temu da je sporazum, podobno kot v drugih postsocialističnih državah srednje in vzhodne Evrope, pomemben zgled

snovalcem poznejšega sistemskega zakona, ki ureja področje verske svobode in položaj verskih skupnosti v državi ter prinaša dokončno opustitev stroge in negativno razumljene ločitve države in Cerkve, vendar določa, da so verske skupnosti pravne osebe zasebnega prava, kar kaže le na enega od številnih primerov samovoljnega ravnanja državnih organov, ki kljub izstopajočemu mednarodnemu sporazumu bistveno spreminjajo pravni položaj KC in ostalih verskih skupnosti.

Na vprašanje pravne subjektivitete KC v RS pa lahko pogledamo tudi z druge strani. Grasselli poudarja, da Slovenija s sporazumom s Svetim sedežem v prvem odstavku potrjuje priznavanje pravne osebnosti KC kot take; zato v tem primeru ne gre za domačo pravno osebo, pač pa za pravno osebo, ki ima v slovenskem pravnem redu status kot tuje države (Grasselli 2000, 101). *Prima facie* potrjuje tudi Weingerl in navaja, da Sveti sedež uživa mednarodnopravno osebnost ter se vključuje v mednarodne odnose kot mednarodnopravni subjekt na enakem nivoju kot države, pri čemer ga ni mogoče enačiti ne z državo in ne z mednarodno organizacijo, kar pomeni, da ne pripada nobeni izmed tipičnih kategorij mednarodnopravnih subjektov (Weingerl 2003, 708). Temeljne pravice držav pa obstajajo kot izraz mednarodnopravnega reda, ki – tako kot vsak pravni red – določa temeljne pravne značilnosti svojih subjektov (Türk 2007, 96). Če obrnemo vprašanje, lahko vprašamo, ali je mogoče v delovanju slovenskega pravnega reda razbrati značilnosti, ki potrjujejo obstoj Svetega sedeža kot države, in ali je mogoče trditi, da obstajajo temeljne pravice Svetega sedeža kot del objektivnega pravnega reda. Naj omenimo tudi pomen in vlogo diplomatskega predstavništva,³⁴ ki predstavlja Sveti sedež v posameznih državah, med drugim tudi v Sloveniji, z diplomatskim predstavništvom in apostolskim nuncijem³⁵ kot osebnim in stalnim predstavnikom papeža, tako v Cerkvi na Slovenskem kot pri državnih oblasteh RS. Znotraj tega konteksta je možno identificirati številna

mednarodnopravna vprašanja. Poskusi problematiziranja mednarodnopravnega statusa Svetega sedeža pa so se pojavili tudi v Sloveniji, vendar niso doživeli resne mednarodnopravne utemeljitve.³⁶ Opredelitev, da je Sveti sedež mednarodnopravna oseba *sui generis*, pomeni samo to, da iz te opredelitve ni mogoče izvajati neposrednih pravnih posledic za mednarodnopravni status Svetega sedeža; od drugih implikacij mednarodnopravne osebnosti Svetega sedeža pa se moramo tukaj omejiti (Weingerl 2003, 707).

Povzamemo lahko, da z mednarodnim sporazumom BHSPV KC v RS dobiva status pravne osebe javnega prava *sui generis*, ne glede na zagotovila države ob podpisu pogodbe s Svetim sedežem, da je in bo ostala

pravna oseba zasebnega prava. Nepopravljivo dejstvo je, da morajo tudi ostali zakoni, ki se in se bodo dotikali državno-cerkvenega prava, slediti temu mednarodnemu aktu in biti v skladu z njegovimi izhodišči in določili.

5. LASTNINSKA PRAVICA CERKVE

Lastninska pravica je najvišja pravna oblast, ki jo ima pravni subjekt nad pravnim objektom, in eden ključnih pojmov vsakega pravnega reda (Juhart, Tratnik in Vrenčur 2007, 205). Na našem prostoru in v naši kulturi je imela vedno izjemno pomembno mesto, saj že od nekdaj lahko zaznavamo poudarjeno potrebo posameznih institucij, tako Cerkve kot države, ali določenih posameznikov po

100 ton težak megalitski dolmen Brownshill v pokrajini Carlow.



oblasti nad materialnimi dobrinami. Možnost pridobivanja *lastninske pravice* je bistven element pravne sposobnosti vsakega subjekta in je v moderni državi neposreden izraz ustavno opredeljene *lastninske svobode* (Juhart 2002, 126). Na področju lastninske pravice Cerkve in njenih institucij je prišlo v obdobju po drugi svetovni vojni do največji sprememb, ki jih lahko imenujemo omejitve. Cerkvi so bile namreč odvzete številne nepremičnine, tako da je bil zožen materialni substrat njene pravne osebnosti, kar se seveda ni dogajalo samo v Jugoslaviji, temveč tudi v drugih komunističnih državah (Ude 2002, 246). Področje t. i. raziskovanja *Cerkve v gospodarskem izgnanstvu* v obdobju po drugi svetovni vojni pa tja do samostojne države na področju RS je gotovo zanimivo in nedvomno *bojno žarišče* za zgodovinsko, pravno in teološko stroko. Ko maja 1945 na slovenskem ozemlju prevzame oblast Komunistična partija Slovenije (odslej KPS),³⁷ se v gospodarskem življenju konča obdobje dolgoletne kontinuitete in prične obdobje korenite preobrazbe. Gre za obdobje obnove gospodarske, institucionalne in druge infrastrukture. Navsezadnje to obdobje zaznamuje tudi drugi vatikanski koncil (1962–65), ki odmeva predvsem kot odgovor novim družbenim zahtevam in potrebam, ki jih narekujejo velike spremembe na gospodarskem, tehnološkem in socialno-družbenem področju življenja.

Za slovensko ozemlje velja na tem mestu omeniti takratni *Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji*,³⁸ s katerim so bila podržavljena zemljiška posestva cerkva, samostanov, verskih ustanov in vseh vrst zapuščinskih ustanov, posvetnih in verskih. Obenem je v prvem odstavku 4. člena določil, da zemlja, ki se odvzame v celoti, preide v državne roke z vsemi zgradbami in napravami na njej ter s celokupnim živim in mrtvim kmetijskim inventarjem brez kakršnekoli odškodnine lastnikom. Osnovni cilj zakona je bila nacionalizacija vseh večjih posesti, ki so bile v lasti kmetov, Cerkve in kapitalistov. Prav tako republiški *Zakon o agrarni reformi*

*in kolonizaciji v Sloveniji*³⁹ skozi 9. člen brez odškodnine podržavi zemljiška posestva cerkva, samostanov in verskih ustanov z zgradbami in napravami ter živim in mrtvim kmetijskim in gozdnim inventarjem (Ude 2002, 246). Z osamosvojitvijo Slovenije in uvedbo demokracije je bil kmalu sprejet *Zakon o denacionalizaciji* (odslej ZDen),⁴⁰ ki je v 14. členu izrecno določil, da gre pravica do vrnitve premoženja cerkvam in drugim verskim skupnostim, njihovim ustanovam oziroma redovom, ki ob uveljavitvi tega zakona delujejo na območju RS. Izhodišča o vračanju podržavljenega premoženja Cerkvi in njenim institucijam se nato utrjevale novele ZDen in odločbe Ustavnega sodišča RS (odslej USRS). Po osamosvojitvi tako slovenska država sama uravnava svoje gospodarsko življenje. Danes vemo, da je najtrši oreh slovenske tranzicije prav njeno gospodarsko prestrukturiranje. Zaradi strankarskih nasprotij, sumničenj in obtoževanj se ta proces skoraj nikoli ni odvijal po pričakovani poti. Zaključek tranzicije prinese slovenski državi nove gospodarske probleme, predvsem pa se pokaže, da so bila pričakovanja glede kapitalizma po meri človeka nestvarna. Družbeno razslojevanje dobi namreč velik obseg, četudi je slovenska različica kapitalizma naravnana zelo socialno.⁴¹ Med ZDen, USRS in "privilegirano" Cerkvijo, kakor se jo v javnosti velikokrat enoznačno označuje, poteka iskanje koncepta namena zakona, upravičenosti, oblike vračanja, organov odločanja in druge polemike v iskanju rezultata političnega in ideološkega soglasja. Z ZDen pa Cerkev nedvomno dobi materialno podlago za svoje delovanje.

Z novo URS je bila odpravljena družbena lastnina, v katero je sodila tudi vsa po drugi svetovni vojni zaplenjena ali drugače odvzeta zasebna lastnina. Današnja Ustava varuje pravico do zasebne lastnine kot temeljno človekovo pravico, zato dejanj povojnega režima ne moremo opravičiti kot legitimnih. Kljub vsemu pa zakoni ne veljajo retroaktivno, zato govorimo o dveh ideološko različnih režimih v ločenih obdobjih. Takratni ustavni

sistem je bil priznan v mednarodni skupnosti, in mu posledično ne moremo odvzeti legitimnosti. Govorimo lahko zgolj o novih zakonih, ki ustvarjajo nova razmerja z namenom, da bi se čim pravičneje odpravili ostanki komunističnega (monopolnega) režima. Navsezadnje lahko ponovno omenimo izhodišče RS in Svetega sedeža ob podpisu BHSPV, ki vsebuje nesporno določbo (9. člen), da lahko *pravne osebe KC s sedežem v RS v skladu z zakonodajo RS pridobivajo, posedujejo, uživajo in odtujujejo premičnine in nepremičnine ter pridobivajo lastninske in druge stvarne pravice ali se jim odpovedujejo*.

Lastninska pripadnost pa je dolgo časa veljala za sporno vprašanje tudi v notranje-cerkvenem pravu. Do novega zakonika je bilo v teoriji sporno, kdo je lastnik cerkvenega premoženja. Z ene strani se je poudarjalo, da je vse, kar pripada Cerkvi, Božja last in da cerkveni predstojniki razpolagajo s cerkvenimi gospodarskimi dobrinami. To mnenje je pravno nevzdržljivo, kakor tudi navedba, da pripada lastninska pravica KC kot celoti ali papežu. Vse te navedbe omejujejo glavni in ključen namen cerkvenega premoženja, čemu naj služi vključno s vprašanjem, kdo je njegov lastnik. ZCP iz leta 1983 o lastninski pravici cerkvenega premoženja oziroma cerkvenih dobrin govori v kan. 1256.⁴² Pojem *lastništva* – *dominium* vključuje pravico pridobivanja in uprave premoženja, kar najbolj enoznačno opredelimo s pojmom *gospodarjenja*. Na tem mestu namreč cerkveno pravo kanonizira civilno pravo: priznava tisto, kar je v civilnem pravu priznано vsakemu lastniku, bodisi fizični bodisi pravni osebi – da sme pridobivati premoženje in z njim razumno gospodariti. Če je neko premoženje (dobrina) pridobljeno zakonito, potem se njegovemu lastniku ne more zanikati njegove osnovne pravice: mnogovrstnega upravljanja z njegovo dobrino ali premoženjem. Ne samo, da ga zakonito pridobiva, ampak ga lahko kadarkoli tudi podari, proda, zamenja itd. in nad njim v polnem pomenu besede gospodari. Kar v poslovnem jeziku pomeni: narediti in pridobiti

iz njega največjo korist – ga v največji možni meri plasirati. V angleškem jeziku lahko to poimenujemo kot *business* ali *businessman*. To pomeni: s premoženjem razumno, odgovorno in na zakonit način razpolagati, da ima *pravna oseba* od tega največjo korist. A kljub vsemu v pojmovanju med civilnim in cerkvenim pravom obstaja razlika: če civilno pravo priznava svobodo pri ravnanju/upravljanju s premoženjem, je v Cerkvi cilj in uporaba premoženja zreducirana na štiri "posebne namene", ki jih navaja kan. 1254/2.⁴³ Upravitelj cerkvenega premoženja lahko v okviru teh namenov svobodno razpolaga s premoženjem posamezne pravne osebe, seveda z upoštevanjem drugih kanonskopравnih določil ter biblično-teološkega namena in smisla "splošnega dobrega" (Pranjić 2013, 164).

6. OBLIGACIJSKA RAZMERJA

KC pravno osebnost priznava BHSPV (BHSPV 2004, čl. 2) in na uveljavljeno načelo, da imajo cerkvene pravne osebe enak položaj kot druge pravne osebe, velja, da posebnosti v obligacijskih razmerjih ni. V konkretnem delu obligacijskega prava je temelj urejanja pravnih razmerij avtonomija strank in prek oblikovanja pravnoposlovne volje prehajajo v sfero pravnih razmerij tudi načela in vrednote cerkvenega prava (Juhart 2002, 127). Avtonomnost urejanja vsebine obligacijskih razmerij⁴⁴ pomeni, da lahko pravna oseba cerkvenega prava pri oblikovanju volje dosledno spoštuje zaveze, ki izhajajo iz posameznih kanonov (OZ 2001, čl. 3). Te zaveze pa lahko razumemo kot napotek, ki je usmerjen v ravnanje pravnih oseb cerkvenega prava, ki stopajo v pogodbeno razmerja z drugimi osebami v pravnem prometu. Čeprav BHSPV vključuje le en vidik cerkvenega premoženja, velja, da lahko pravne osebe KC s sedežem v RS pridobivajo, posedujejo, uživajo in razpolagajo z nepremičnim in premičnim premoženjem (BHSPV 2004, čl. 9). Ta člen se nanaša le na pravne osebe iz drugega odstavka 2. člena BHSPV, se pravi na domače pravne

osebe. Od pravnih oseb KC, ki nimajo svojega sedeža v RS, lahko pridobiva nepremično premoženje in z njim razpolaga za potrebe svoje diplomatske dejavnosti Sveti sedež po splošnih predpisih, ki veljajo za tuje države (Grasselli 2000, 103). V tem pogledu je pomemben zlasti kan. 1290, ki določa, da *kar na nekem ozemlju civilno pravo določa o pogodbah na splošno in posamič in o njihovem izpolnjevanju, to naj glede stvari, ki spadajo pod cerkveno vodstveno oblast, cerkveno pravo upošteva z istimi učinki, če ni v nasprotju z Božjim pravom ali če ni v cerkvenem pravu določeno kaj drugega; velja pa predpis kan. 1547*. To pomeni, da se Cerkev na področju oblikovanja obligacijskih in sploh premoženjsko-pravnih razmerij v celoti podreja civilnemu pravu. Nedvomno velja, da je Cerkev zainteresirana, da posli, sklenjeni v okviru premoženjskega prava, veljajo tudi na državnem področju (Ude 2002, 248). Pri kanonizaciji posameznih določb cerkvenega prava moramo razlikovati določbe, ki se nanašajo samo na civilne zakone, bodisi zaradi določene previdnosti bodisi zato, ker je to edina pristojnost civilnega prava (Škalabrin 2004, 198).

Na tem mestu lahko izpostavimo določene kanone ZCP, npr. kan. 668/4, ki priporoča, kolikor je to mogoče, da redovnik pred zaobljubami prepusti upravljanje svojega premoženja in svojih sredstev v obliki veljavnega civilnega zakona. Na tem mestu je uporabljena prednost civilnega prava, ki izhaja iz dejstva, da ima civilno pravo na omenjeno ravnanje svoje civilne učinke. Podobno moramo razumeti tudi kan. 1274/5, ki želi, da ustanove, o katerih govori kanon (ustanova za vzdrževanje duhovnikov in ustanova za socialno zavarovanje duhovnikov), učinkujejo v civilnem pravu. V okvir tega sodijo poudarjeni ukrepi in zagotovitev kan. 1284/2, tč. 2, ki želi zagotoviti lastništvo cerkvenega premoženja na način, ki velja na področju civilnega prava; kakor tudi odredba istega kanona v tč. 3, ki navaja, da je treba paziti, da Cerkev ne bi utrpela škode zaradi neupoštevanja pravil civilnega prava. Kan.

1293/2 v zvezi z odtujitvijo premoženja navaja, da se je treba ravnati po določbah o varnosti, ki jih je predpisala zakonita oblast, da se prepreči škoda za Cerkev. Kan. 1299/2 določa priporočilo: glede določb v primeru smrti v korist Cerkve (poslednjevoljnih odredb), se je, če je mogoče, treba ravnati po civilnem pravu. Kan. 1296 odgovarja na vprašanje, sicer realno hipotezo, o neveljavnih odtujitvah premoženja v cerkvenem pravu, ki pa veljajo po civilnem pravu. Kan. 1286 se nanaša na civilne zakone v okviru dela (delovnega razmerja) in socialnega življenja in nakazuje na obveznost upraviteljev premoženja, ki sicer že sama po sebi temelji na naravnem pravu. Kan. 1281 vsebuje določbe, ki lahko vplivajo na splošna razmerja z drugimi pravnimi subjekti, ker se v bistvu nanašajo na oblikovanje pogodbene volje v okviru same Cerkve. Kanon tako določa, da so *dejanja, pri katerih upravitelji presežejo mejo in način redne uprave, neveljavna, če le-ti niso prej dobili ordinarijevega pisnega dovoljenja*. To pravilo se nanaša tudi na sklepanje pravnih poslov, npr. na pridobivanje ali odtujevanje premoženja. Na tem mestu se zastavlja vprašanje, ali veljajo določbe in omejitve, ki jih vsebuje cerkveno pravo za pridobivanje in razpolaganje s premoženjem, tudi v pravno-poslovnem prometu z drugimi osebami. V tem primeru pridejo v poštev splošne določbe o zastopanju in zlasti tudi o prekoračitvi pooblastil (glej OZ 2001, *Neveljavnost pogodb*, zlasti čl. 87). Lahko se tudi zastavi vprašanje, ali so določbe ZCP o oblikovanju volje za sklepanje pravnih poslov dovolj znane ali pa bi sodna praksa v primeru sporov varovala dobroverne tretje osebe. V okviru ZCP in kan. 1281 je zakonodajalec pustil dovolj prostora, da posamezne pravne osebe, upoštevajoč svoje lastne predpise, mesto in čas ter okoliščine, izdajo svoje predpise in da je ordinarijeva možnost, da izkoristi svoje diskrecijsko pravo ter po posvetovanju z gospodarskim svetom izda odločno posamezno zahtevo.⁴⁵ Predpis kan. 1281/3 določa, da za *nezakonita, a veljavna dejanja odgovarja pravna oseba*, kljub temu pa ima možnost

neokrnjene pravice do tožbe ali pritožbe zoper upravitelje, ki so ji naredili škodo (Ude 2002, 248–249; Pranjić 2013, 203–204).

7. DEDNOPRAVNO PODROČJE

Na področje dedovanja pravna ureditev po drugi svetovni vojni ni vplivala. Slej ko prej se uveljavi ureditev, da so cerkvene pravne osebe lahko oporočni dediči (Župančič 1991, 17., 79). Podobno kot za lastninsko pravico Cerkve se tudi na pridobitev lastninske pravice na dednopravnem področju nanaša 9. člen BHSPV, ki govori o pravici pravnih oseb Cerkve, da lahko v skladu z zakonodajo RS pridobivajo, posedujejo, uživajo in odtujiujejo premočnine in nepremočnine, nanaša pa se tudi na pridobitev lastninske pravice z dedovanjem (Ude 2002, 249). V okviru ustavno zagotovljene pravice do dedovanja (URS, čl. 33 in 67/2) in ostalih zakonskih predpisov je v odnosu Cerkve in države v Sloveniji v okviru dedovanja najbolj odmeven ZDen iz leta 1991, ki vsebuje določbe o dedovanju denacionaliziranega premoženja, ki je bilo prej podržavljeno s predpisi o agrarni reformi, nacionalizaciji in o zaplembah ter z drugimi predpisi in na druge načine, ki so naštet v zakonu. Zakon predstavlja tako materialne kot procesualne dednopravne določbe. Vemo, da proces denacionalizacije ni potekal brez zapletov, zato je USRS večkrat odločalo o ustavnosti določb v zvezi z denacionalizacijo. Prikaz upravičenosti Cerkve in celoten proces denacionalizacijskih zahtevkov presega meje tega prispevka, zato povzemam ključne ugotovitve, ki opravičujejo pravnoformalno upravičenost Cerkve v omenjenih procesih. Pri izvoru premoženja verskih skladov se omenja konkordat med Svetim sedežem in Avstrijo iz leta 1855, kjer je v nemškem izvirniku poudarjeno, da je bila posest po svojem poreklu last Cerkve, upravljala pa jo je država. V času predvojne Jugoslavije je bila s strani jugoslovanske vlade izdana t. i. *Uredba o prenosu fondov KC v njeno last in upravo*. Na podlagi kanonov ZCP in zgodovinskega pregleda se je

prav tako dokazovalo, da je cerkveno premoženje fevdalnega izvora in da je vračanje celotnega cerkvenega premoženja, in ne zgolj tistega dela, ki ga Cerkev potrebuje po kan. 1254, zlasti pa vračanje gozdov, v nasprotju z določili ZCP (kan. 634) in slovenske ustave. Iz fevdalnih odnosov izvirajoča veleposest ni združljiva z načeli republike in demokratične države. Vendar pa zahtevkov cerkva in verskih skupnosti po mnenju takratnih ustavnih sodnikov ni bilo ustavno dopustno enačiti z veleposesti fevdalnega izvora, saj imajo vlogo obče koristne ustanove (podrobno o tem v odločbah USRS: *moratorijska odločba* OdlUS V, 174, št. U-I-107/96, *Uradni list RS*, št. 1/97, in *referendumska odločba* OdlUS VI, 69, št. U-I-121/97-18, *Uradni list RS*, št. 34/97). V skladu z zahtevami USRS v omenjenih odločbah je bil leta 1998 sprejet *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o denacionalizaciji*, ki je izrecno določil, da je tudi premoženje fevdalnega izvora predmet denacionalizacije, če so denacionalizacijski upravičenci cerkve in druge verske skupnosti, njihove ustanove ali redovi (Šturm, Drenik in Prepeluh 2004, 149–151).

ZAKLJUČEK

Ureditve po drugi svetovni vojni in do uveljavitve nove politične in ekonomske ureditve z Ustavo Republike Slovenije iz leta 1991 je bistveno omejila predvsem materialni substrat cerkvenih pravnih oseb. Pravnim osebam Katoliške cerkve je bil odvzet večji del lastnine, ki je predstavljala podlago za njeno delovanje. Denacionalizacija je omogočila vrnitev podržavljenega premoženja cerkvenim pravnim osebam oziroma priznanje odškodnine za tisto premoženje, ki ga ni mogoče vrniti v naravi. Po letu 1991, ko je prišlo v Republiki Sloveniji do prvih demokratičnih volitev in spremembe zakonodaje, se je Cerkev na Slovenskem hitro odzvala na sprejemanje družbenih sprememb ter začela pridobivati in upravljati premoženje na načine, ki jih zakonodaja

nekdanje skupne države ni omogočala. V drugih pogledih pa nova ureditev v bistvu ni posegla v premoženjskopravni položaj Cerkve. Vsekakor je za pravni promet med cerkvenimi pravnimi osebami in drugimi fizičnimi in pravnimi osebami koristno, da so vsi drugi subjekti seznanjeni z oblikovanjem volje v okviru Cerkve in njenih institucij ter da so bistvene določbe o oblikovanju volje oziroma omejitev zastopnikov Cerkve in njenih institucij ustrezno vpisane v ustrezní register, ki s svojo publicitetno funkcijo zagotavlja večjo varnost pravnega prometa. Ureditev premoženjskopravnih razmerij, v katera vstopa Cerkev in njene institucije, ne bi smela odpirati spornih vprašanj, če se upošteva osnovno izhodišče, da je Cerkev in njenim institucijam priznana lastnost pravne osebe in s tem tudi pravna sposobnost pridobivati pravice civilnega prava in prevzemati njim odgovarjajoče obveznosti. Mnoga vprašanja namreč vodijo do spoznanja, da je danes čas za nadaljnjo evolucijo tako države kot Cerkve. Preteklost nam narekuje, da bi se prihodnost morala otepati težnje države po prevladi na duhovno-moralnem področju družbenega življenja in namere Cerkve po premoženju in ekonomskem upravljanju onkraj ciljev njenega poslanstva. V nasprotnem primeru vsaj ena od omenjenih institucij izda svoj izvirni namen. Predmet širše in nadaljnje razprave je, katera bolj.

REFERENCE

- BRKAN, Juraj. 1997. *Opće odredbe Zakonika kanonskog prava*. Makarska: Franjevačka teologija Makarska.
- DOGMATIČNA KONSTITUCIJA O CERKVI (C). - KONCILSKI ODLOKI KONSTITUCIJE, ODLOKI, IZJAVE, POSLANICE 2. VATIKANSKEGA VESOLJNEGA CERKVENEGA ZBORA (1962-1965). 2004. Ljubljana: Družina.
- GARCÍA, Martín Julio. 2006. *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*. Roma: Edirclia.
- GRASSELLI, Andrej. 2000. Sporazum s Svetim sedežem. *Pravnik* 55, 1-3: 94-106.
- JUHART, Miha. 2002. Premoženjskopravna razmerja cerkve v Sloveniji med svetovnimi vojnama. V: Alenka Šelih in Janko Pleterski, ur. *Država in cerkev. Izbrani zgodovinski in pravni vidiki. Mednarodni posvet 21. in 22. junija 2001/State and Church. Selected historical and legal issues. International Conference, 21-22 June 2001*, 121-129. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- JUHART, Miha, Matjaž TRATNIK in Renato VRENČUR. 2007. *Stvarno pravo*. Ljubljana: GV Založba.
- KOŠIR, Borut. 2002. Pravni pojem cerkvenega premoženja. V: Alenka Šelih in Janko Pleterski, ur. *Država in cerkev. Izbrani zgodovinski in pravni vidiki. Mednarodni posvet 21. in 22. junija 2001/State and Church. Selected historical and legal issues. International Conference, 21-22 June 2001*, 251-268. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- KRANJC, Janez. 2010. *Rimsko pravo. 2. pregledana in dopolnjena izdaja*. Ljubljana: GV Založba.
- KUŠEJ, Rado. 1927. *cerkveno pravo katoliške cerkve s posebnim ozirom na razmere v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Dodatek: Pregled virov, ustavnih in upravnih načel cerkvenega prava pravoslavne cerkve*. Ljubljana: Založba juridične fakultete.
- LORENČIČ, ALEKSANDER. 2012. *Prelom s starim in začetek novega. Tranzicija slovenskega gospodarstva iz socializma v kapitalizem (1990-2004)*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.
- NOVAK, Marko. 2010. *Uvod v pravo*. Nova gorica: Evropska pravna fakulteta.
- PASTORALNA KONSTITUCIJA O CERKVI V SEDANJEM SVETU (CS). KONCILSKI ODLOKI KONSTITUCIJE, ODLOKI, IZJAVE, POSLANICE 2. VATIKANSKEGA VESOLJNEGA CERKVENEGA ZBORA (1962-1965). 2004. Ljubljana: Družina.
- PAPEŽ, Viktor. 1986. *Uprava cerkvenega premoženja v predpisih cerkvenega prava*. Ljubljana: Družina.
- PEČARIČ, Mirko. 2007. "Dajte Bogu, kar je božjega, in cesarju, kar je cesarjevega." (Mr 12, 13-17). *Pravna praksa* 26/2: 6-8.
- PLAVŠAK, Nina, Miha JUHART in Renato VRENČUR. 2009. *Obligacijsko pravo: splošni del*. Ljubljana: GV Založba.
- PRANJIC, Pero. 2013. *Vremenita dobra i vremenita dobra u Crkvi*. Sarajevo: Katoliški bogoslovni fakultet.
- PRINČIČ, Jože. 2013. *Križ in kapital. Premoženje, financiranje in podjetniška dejavnost RKC na Slovenskem*. Ljubljana: Modrijan.
- ROTER, Matjaž. 2013. *L'accordo tra la Santa Sede e la Repubblica di Slovenia sulle questioni giuridiche: comparazione con gli accordi degli altri stati della ex Jugoslavia: excerptum theses ad doctoratum in utroque iure* [Sporazum med Svetim sedežem in Republiko Slovenijo o pravnih vprašanjih. Primerjava s sporazumi držav nekdanje Jugoslavije]. Roma: Università Lateranense.
- ŠKALABRIN, Nikola. 2004. Vremenita crkvena dobra. *Bogoslovna smotra* 74/1: 181-199.
- ŠKALABRIN, Nikola. 2006. Ugovori i napose otuđenje (kann. 1290-1298). *Bogoslovna smotra* 76: 173-179.
- ŠKALABRIN, Nikola. 2008. *Vremenita crkvena dobra*. Đakovo: Katolički bogoslovni fakultet.
- ŠKRK, Mirjam. 2006. Ustavnosodna presoja mednarodnih pogodb. *Revus* 6: 73-96.
- ŠTURM, Lovro. 2002. Pravni položaj verskih skupnosti v Republiki Sloveniji ob njenem vključevanju v svobodno demokratično družbo mednarodne Evrope. V: Alenka Šelih in Janko Pleterski, ur. *Država in cerkev. Izbrani zgodovinski in pravni vidiki. Mednarodni posvet 21. in 22. junija 2001/State and Church. Selected historical and legal issues. International Conference, 21-22 June 2001*, 63-75. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- ŠTURM, Lovro - DRENIK, Simona - PREPELUH, Urška. 2004. *Sveto in svetno. Pravni vidiki verske svobode*. Celje: Mohorjeva družba.

TRATNIK, Matjaž. 2004. *Stvarnopravni zakonik s komentarjem*. Ljubljana: GV Založba.

TÚRK, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.

UDE, Lojze. 2002. Premožensko-pravna razmerja cerkve v Sloveniji po drugi svetovni vojni. V: Alenka Šelih in Janko Pleterski, ur. *Država in cerkev. Izbrani zgodovinski in pravni vidiki. Mednarodni posvet 21. in 22. junija 2001/State and Church. Selected historical and legal issues. International Conference, 21–22 June 2001*, 241–250. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

WEINGERL, Aleš. 2003. Mednarodnopravna osebnost Svetega sedeža: elementi in izhodišča za njeno presojo. *Bogoslovni vestnik* 60: 693–709.

ZUPANČIČ, Karel. 1991. *Dedno pravo*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

VIRI

ZAKON O DENACIONALIZACIJI [ZDEN]. *Uradni list RS*, št. 27/91, 31/93, 65/98 in 66/00.

ZAKON O RATIFIKACIJI SPORAZUMA MED REPUBLIKO SLOVENIJO IN SVETIM SEDEŽEM O PRAVNIH VPRAŠANJIH [BHSPV]. *Uradni list RS*, št. 13/04.

OBLIGACIJSKI ZAKONIK [OZ]. *Uradni list RS*, št. 83/01.

STVARNOPRAVNI ZAKONIK [SPZ]. *Uradni list RS*, št. 87/02.

USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE [URS]. *Uradni list RS*, št. 33/91, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06.

ZAKONIK CERKVENEGA PRAVA - CODEX IURIS CANONICIS, Razglašen z oblastjo papeža Janeza Pavla II., 25. januarja 1983 [ZCP]. 1999. 2. izd. Ljubljana: Družina.

ZAKON O PRAVNEM POLOŽAJU VERSKIH SKUPNOSTI. *Uradni list FLRJ*, št. 22/53.

ZAKON O PRAVNEM POLOŽAJU VERSKIH SKUPNOSTI V SOCIALISTIČNI REPUBLIKI SLOVENIJI (ZPPVS). *Uradni list SRS*, št. 15/76 in 42/86 ter *Uradni list RS*, št. 22/91.

ZAKON O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O DENACIONALIZACIJI [ZDEN-B]. 1998. *Uradni list RS*, 65/89.

ZAKON O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O DENACIONALIZACIJI [ZDEN-C]. 2000. *Uradni list RS*, 66/00.

USTAVNO SODIŠČE REPUBLIKE SLOVENIJE [USRS]:

--- 1996. OdlUS V, 174, št. U-I-107/96 z dne 5. 12. 1996. *Uradni list RS*, št. 1/97.

--- 1997. OdlUS VI, 69, št. U-I-121/97-18 z dne 23. 5. 1997. *Uradni list RS*, št. 34/97.

--- 1993. U-I-25/92 z dne 4. 3. 1993. *Uradni list RS*, št. 13/93 in OdlUS II, 23.

--- 2010. U-I-92/07-23 z dne 15. 4. 2010. *Uradni list RS*, št. 46/2010.

--- 2013. RM-1/02 z dne 19. 11. 2013. *Uradni list RS*, št. 118/03.

1. V nadaljevanju besedila uporabljam izraz "Cerkve", ki predstavlja t. i. Katoliško cerkev na Slovenskem..
2. Obligacija (od *ligare* – vezati) ali obveznost je pravna vez (*iuris vinculum*), zaradi katere je dolжник (*debitor*, od *debeo* – dolgujem) zavezan upniku (*creditor*, od *credo* – zaupam, verjamem), da mu nekaj da (*dare*), stori (*facere*) ali zagotovi (*praestare*).

3. Prirejenost oziroma enakopravnost subjektov pravnega razmerja pomeni, da sta subjekta tega razmerja enakopravna in da noben od subjektov ni v (pravnem) položaju, ki bi mu omogočal (dajal pravico oziroma pristojnost), da drugemu subjektu nalaga obveznosti. Avtonomnost urejanja vsebine pravnih razmerij pa pomeni, da lahko udeleženca posamičnega konkretnega (poslovnega) pravnega razmerja s pravnim poslom določita lastna pravna pravila, s katerimi uredita vsebino medsebojnih pravic in obveznosti. Avtonomnost urejanja je tako pravna možnost udeležencev pravnih razmerij, da z lastnimi izjavami volje (pravnim poslom) določita konkretna posamična pravila, ki ju (medsebojno) zavezujejo.

4. V primerjalnem pravu so definicije pojma stvari različne. Nekateri sistemi civilnega prava imajo pojmovne definicije v splošnem delu civilnega prava, drugi v stvarnopravnem delu. Nekateri sistemi pojmujejo stvar široko in z definicijo zajemajo tudi netelesne stvari, kot so pravice. Drugi se v definiciji omejujejo le na telesne stvari – med take spada tudi slovenski SPZ (TRATNIK 2004, 115).

5. "Dominu mest isu utendi et abutendi re sua quatenus iuris ratio patitur."

6. Temeljno izhodišče mednarodnopravnih in ustavnih jamstev lastninske pravice je nedvomno 17. člen *Deklaracije o pravicah človeka in državljana* iz leta 1789, ki določa, da je lastninska pravica neodtujljiva in sveta. Pravico do lastnine pa zagotavljajo tudi naslednji mednarodnopravni akti: *Univerzalne deklaracije OZN o človekovih pravicah* iz leta 1948 (17. člen), *I. Protokol k Evropski konvenciji o človekovih pravicah in svobodah* iz leta 1952 (1. člen) ter *Pogodba o Ustavi za Evropo* (prvi odstavek člena II-77). URS v 33. členu zagotavlja pravico do zasebne lastnine in do dedovanja. Lastninska pravica je v skladu z načelom enakosti iz 14. člena URS enako dostopna vsem pravnim subjektom. Vendar pa je v 68. členu URS določena omejitev tujcem glede pridobivanja lastninske pravice na nepremičninah.

7. O prvi krščanski skupnosti in njenem odnosu do premoženja nam spregovori Apd 2,44–47. Kristus in njegovi učenci so živeli od prostovoljnih darov. V prvih stoletjih so te darove upravljali diakoni. Ker je bila Cerkve *collegia illicita*, ni mogla posedovati nepremičnin. Poslopja in zemljišča je Cerkve posedovala s Milanskim ediktom l. 313. Najugodnejša imovinska razmerja so za Cerkve nastopila v 4. stoletju. Država in zasebniki so tekmovali z bogatimi darili Cerkvam, ki jim je država priznavala pravno osebnost in zakonito sposobnost pridobivati in posedovati premoženje. Do največjega blagostanja in političnega ugleda pa je Cerkve prišla v germanskih državah srednjega veka. Njeno premoženje je raslo zaradi bogatih darov in desetin. Cerkve so bile po takratnem pravu cesarja Friderika II. oproščene vseh davščin. Do sekularizacije je prišlo v dobi reformacije. Deželni knezi so predvsem v svojo lastno korist ali v korist države zasegli cerkvena posestva. Kazen izobčenja tridentinskega cerkvenega zbora ni imela praktičnega uspeha niti v katoliških deželah. Poznejša upravna doba je skoraj povsod odpravila desetino. V stari Avstriji je bilo s čl. 29 in s konkordatom št. 35 Cerkvi zagotovljeno svobodno pridobivanje premoženja. V Kraljevini SHS pa je bilo s čl. 35 zajamčeno premoženje na sploh (KUŠEJ 1927, 509–512).

8. Kanoni 1254–1310 ZCP 1983.

9. Sporazum je bil podpisan v Ljubljani 14. 12. 2001, Državni zbor RS pa je Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih sprejel 28. 1. 2004 (*Uradni list RS* – MP, št. 4/04). Dne 19. 11. 2003

- je USRS dalo predhodno mnenje o ustavnosti omenjenega sporazuma (Rm-1/02-21, Uradni list RS, št. 118/03).
10. Sveti sedež je upravni organ KC. Sestavljajo ga papež, zbor kardinalov, državni tajnik in ostali organi (kongregacije), ki upravljajo KC. Vprašanje posebne narave Svetega sedeža in Vatikanskega mesta ter njunih medsebojnih odnosov v praksi ni najpomembnejše. Obče sprejeto je, da lahko države sklepajo mednarodne pogodbe in diplomatske odnose z enim samim subjektom, tj. Svetim sedežem, ki v mednarodnih odnosih nastopa kot subjekt mednarodnega prava *sui generis*. Podrobneje o tem: TÜRK 2007, 129–131; WEINGERL 2003, 693–709.
 11. "Za složno delovanje najvišjega zakonodajalca in škofov v pastoralni skrbi za duše .../ naj doslej izredne pravice glede spregledovanja splošnih zakonov postanejo redne, pridružijo pa se vrhovni oblasti vesoljne Cerkve ali drugim višjim oblastem samo tiste, ki zaradi skupnega blagra zahtevajo izjemo. Treba je biti pozoren na načelo, ki se izvaja iz gornjega in se imenuje načelo subsidiarnosti ter ga je treba v Cerkvi toliko bolj uporabljati, ker je služba škofov s pridruženimi oblastmi božjepravna .../ Novi zakonik naj prepusti območnemu pravu ali izvršni oblasti, kar ni potrebno za enotnost pravnega reda vesoljne Cerkve" (Uvod, tč. 4–5, ZCP).
 12. ODZ se je na območju današnje Slovenije uporabljal ves čas, ko je bilo to ozemlje del habsburške monarhije, po njenem razpadu pa je ostal kot vir civilnega prava tudi v kasnejši Kraljevini SHS in Kraljevini Jugoslaviji. Zato je vpliv avstrijskega ODZ na razvoj stvarnega prava pri nas zelo pomemben in večplasten.
 13. V tem času je bila izpeljana agrarna reforma, konfiskacija (zaplomba) premoženja sovražnikom in ideološkim nasprotnikom ter nacionalizacija premoženja v okvirih, ki so zagotavljali, da posameznik ni mogel živeti na račun svojega kapitala. Tako se je oblikoval obsežen fond države, kasneje družbene lastnine, ki je zagotavljala osnovo združenemu delu in socialističnim samoupravnim odnosom. Socialistični družbeni red je izključeval sleherno družbenoekonomsko neenakost. Kolektivnosti je dajal prednost pred individualnostjo in postavjal splošne potrebe pred zasebne. Posameznik je bil obravnavan kot enakopraven član družbe, ki mu bo razvoj skupnosti izboljšal njegov osebni položaj. Socialistični družbeni red je temeljil na državnem premoženju, zato je oblast v prvih povojnih letih izdala vrsto zakonskih ukrepov, s katerimi je zasebna lastnina prešla v trajno državno last. Cerkev kot lastnica znatnega premoženja, ki ji je zagotavljalo temu primerne dohodke, povezave in moč, ni mogla računati, da bo iz teh procesov izvzeta, niti upati, da bo imela kakršenkoli privilegiran položaj. (PRINČIČ 2013, 114)
 14. Pri razumevanju tega člena pa je treba upoštevati, da Ustava ne vsebuje več določbe o tem, da je izpovedovanje vere zasebna stvar, kot je bilo to v Ustavi bivše Jugoslavije in Socialistične Republike Slovenije kot njene federalne enote (glej 174. člen Ustave SFRJ iz leta 1974 in 229. člen Ustave SRS).
 15. Prispevki so po izrecni določbi zakona povsem prostovoljni in jih je dovoljeno pobirati v obrednih in drugih prostorih verskih skupnosti; zunaj teh pa le z dovoljenjem pristojnega državnega organa (pristojne upravne enote Ministrstva za notranje zadeve). Za verske obrede, opravljene na željo posameznikov, smejo duhovniki sprejemati nagrade v denarju ali drugi običajni obliki. Glede na tradicionalni sistem, uveljavljen znotraj verskih skupnosti skladno z njihovimi običaji, gre v teh primerih za darove, ki so običajni ob obredju verskih skupnosti.
 16. Več o pravnih osebah v Cerkvi oziroma v ZCP glej: GARCÍA 2006, 387–436; BRKAN 1997, 196–218.
 17. Prim. kan. 264, 325, 1263, 1265, 1267, 1280/2.
 18. Javnopravne osebe v Cerkvi, ki jim je dodeljena ta osebnost z odlokom pristojne cerkvene oblasti ali po samem zakonu, opravljajo službo v javni blagor oziroma namen in poslanstvo Cerkve. Med *ipso iure* javnopravne osebe uvrščamo delne Cerce (kan. 373), cerkvene pokrajine (kan. 432/2), škofovske konference (kan. 449/2), župnije (kan. 515/3), semenišča (kan. 238/1), ustanove, province in redovne hiše (kan. 634/1). Med javnopravnimi osebami, ki lahko dobijo javnopravno osebnost z odlokom pristojne oblasti, so cerkvene regije (kan. 433/2), katoliške univerze (kan. 807), konference višjih predstojnikov (kan. 709), cerkvene univerze in fakultete (kan. 815–817), javna združenja vernikov (kan. 301/3; 313) ter samostojne pobožne ustanove (kan. 1303/1).
 19. Kan. 1752: "*Prae oculis habita salute animarum, quae in Ecclesia suprema semper lex esse debet*" ("upoštevajoč cerkvenopravno pravičnost in blagor duš, ki mora v Cerkvi vedno biti najvišji zakon").
 20. Kan. 1254/1 natančno določa upravo cerkvenega premoženja, ki v skladu s pravnimi predpisi pomeni: *acquirere* (pridobivati), *retinere* (imeti), *administrare* (upravljati), *alienare* (odtujevati). Pravica pridobivati premoženje pripada Cerkvi najprej po naravnem pravu, po Božjem pravu, pa tudi stalna praksa Cerkve je vedno branila to pravico Cerkve pred tistimi, ki so ji jo odrekli ali kakorkoli omejevali. Premoženje si Cerkev lahko pridobiva na način, ki je pravičen in potrjen od naravnega ali pozitivnega prava; ne samo kanonskega, ampak tudi civilnega prava. Dolžnost vsake države pa je, da prizna Cerkvi pravico, da si lahko pridobi za uresničevanje svojega poslanstva potrebno premoženje, kar potrjujejo tudi mednarodne pogodbe o človekovih pravicah.
 21. Pastoralna konstitucija CS poudarja uresničevanje tega poslanstva, ki se dotika v večini primerov ravno cerkvenega premoženja: "*Gotovo je to, kar je zemeljskega, tesno povezano s tistim, kar v človeškem življenju presega ta svet; zato Cerkev sama uporablja časne reči, kolikor to zahteva njeno posebno poslanstvo*" (CS 75/5).
 22. Od kanonizacije moramo razlikovati določbe, ki samo nakazujejo na civilno pravo, od tistih, bodisi zaradi razlogov določene previdnosti bodisi zato, če gre za lastne in izključne pristojnosti civilne zakonodaje. Podrobneje o tem: ŠKALABRIN 2008, 31. Avtor v nadaljevanju našteje in prikaže kanone, ki nakazujejo na civilno zakonodajo.
 23. Naslov tretjega poglavja V. Knjige ZCP nosi naslov *Pogodbe, zlasti odtujitev* in vsebuje devet kanonov (kan. 1290–1298) ter ureja vprašanje pogodb, najema in odtujitev premoženja. Podrobneje o tem: ŠKALABRIN 2006, 173–179.
 24. "Konkordat": v nlat. *Concordatum* pomeni *sporazum, pogodba*. Pomeni sporazum med državno oblastjo in Katoliško cerkvijo o ureditvi položaja Cerkve ter pravnih odnosih med državo in Cerkvijo.
 25. "Pogodb, ki jih je apostolski sedež sklenil z državami ali drugimi političnimi družbami, kanoni tega zakonika ne odpravljajo ne celoma ne deloma; te zato v celoti veljajo, ne da bi jih ovirali nasprotni predpisi tega zakonika." (kan. 3)
 26. Uradni list FLRJ, št. 22/53.
 27. Zakonska ureditev pravnega položaja verskih skupnosti v ZPPVS je bila skromna. Zakon je bil izdan v povsem

drugačnem ustavnopravnem sistemu in je izhajal iz načela, da je prepovedano vse, kar ni izrecno dovoljeno. ZPPVS je bil dvakrat spremenjen oziroma dopolnjen: leta 1986 so bile v zakon dopolnjene kazenske določbe, leta 1991 pa so bile vnesene pomembne vsebinske spremembe, ki so Sloveniji prvič omogočile ustanavljanje in delovanje konfesionalnih zasebnih šol.

28. Uradni list SRS, št. 15/76.

29. Uradni list RS, št. 13/04.

30. Danes se med subjekte mednarodnega prava v sodelovanju z državami in drugimi ustanovami uvršča KC kot samostojna in neodvisna ustanova mednarodnega prava. Ne samo vatikanska država, tudi apostolski oziroma Sveti sedež kot vrhovni vodstveni organ KC s papežem na čelu je subjekt mednarodnega prava. Zato je tudi položaj KC v državah običajno podrobneje urejen kot položaj cerkva in ostalih verskih skupnosti. Temelj mednarodnega kontraktualnega prava izraža načelo *pacta sunt servanda*, temelj mednarodnih konvencij pa je mednarodna pravna osebnost, ki je priznana cerkvi in jo predstavlja apostolski sedež.

31. Glej 8. člen, drugi odstavek 153. člena in drugo alinejo prvega odstavka 160. člena URS.

32. Uradni list RS, št. 14/07.

33. Podrobneje o Sporazumu med Svetim sedežem in Republiko Slovenijo o pravnih vprašanjih: RÖTER, Matjaž. 2013. *L'accordo tra la Santa Sede e la Repubblica di Slovenia sulle questioni giuridiche: comparazione con gli accordi degli altri stati della ex Jugoslavia: excerptum theses ad doctoratum in utroque iure*. Roma: Università Lateranense. Avtor prvo poglavje posveti bilateralnim odnosom med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem, s posebnim poudarkom na prispevku papeške diplomacije v procesu osamosvajanja Slovenije. Drugo poglavje se dotakne odnosov med državo in Cerkvijo, predvsem v luči doktrine Drugega vatikanskega koncila, URS in sodne prakse USRS. Tretje poglavje opisuje pot nastajanja Sporazuma o pravnih vprašanjih, podaja komentar ter predstavlja vizijo morebitnih nadaljnjih sporazumov. V četrtem poglavju pa je narejena pravnopri-merljana študija slovenskega sporazuma s sporazumi, ki so jih sklenile tri druge države nekdanje Jugoslavije: Hrvaška, Bosna in Hercegovina ter Črna gora.

34. Sveti sedež ima trenutno sklenjene polne diplomatske odnose s 178 državami. Pri OZN ima status države opazovalke, je član v sedmih in opazovalec pri osmih organizacijah ali agencijah ZN. Status člana ali opazovalca ima tudi pri petih regionalnih mednarodnih organizacijah (npr. *Arabska liga*). Poleg tega vzdržuje diplomatske odnose z *Evropsko unijo*, *Suverenim malteškim viteškim redom* in ima posebno diplomatsko misijo pri *Organizaciji za osvoboditev Palestine* (PLO).

35. Apostolski nuncij (lat. *nuntius* – odposlanec) je stalni diplomatski predstavnik Svetega sedeža pri neki državi ali mednarodni organizaciji. Apostolski nuncij ima po Dunajski konvenciji iz leta 1961 status izrednega in pooblaščenega veleposlanika. Od Dunajskega kongresa leta 1815 naprej so nunciji tradicionalno tudi dekani diplomatskega zbora, zlasti v državah, kjer je katoliška veroizpoved uradna ali večinska. Dekani diplomatskega zbora imajo s praktičnega vidika vlogo pogajalca med diplomatskim zborom kot celoto in gostujočimi civilnimi oblastmi glede uresničevanja določil Dunajske konvencije in uveljavljanja diplomatske imunitete. Nuncij je hkrati tudi osebni predstavnik papeža pri krajevni Katoliški cerkvi in opravlja notranje cerkvene

naloge v skladu z določili cerkvenega prava. V tej vlogi je na primer vpleten v postopek izbire in imenovanja novih škofov v škofijah na ozemlju države, kjer opravlja diplomatsko službo, posodablja spisek duhovnikov, ki jih škofoje občasno predlagajo kot primerne za škofovsko službo, v papeževem imenu pa umešča tudi novoimenovane škofoje. Znotraj cerkvene hierarhije imajo apostolski nunciji naziv naslovni škofje.

36. Zanimivo je, da so se domnevni argumenti tistih, ki so v Sloveniji problematizirali že samo možnost sklenitve mednarodnopravnega sporazuma med Svetim sedežem in RS, v veliki meri pokrivali z argumenti tistih komunističnih in socialističnih držav, ki so bile pravni položaj KC pripravljene urejati izključno v okviru državne suverenosti in *domaine réserve* v lastno interno, nacionalno zakonodajo ter o vprašanju odnosov s KC niso bile pripravljene sklepati mednarodnih sporazumov (Weingerl 2003, op. 33).

37. Za družbeni sistem pod monopolno oblastjo komunistične partije je bilo v skladu z marksistično ideologijo značilno, da je zanikal pravico do zasebne lastnine. Dovoljena je bila le omejena lastnina. Prevladujoča oblika lastnine po zmagi revolucije je bila najprej državna lastnina, ki se je imenovala splošno ljudsko premoženje, nato pa, po sprejemu jugoslovanske Ustave l. 1963, družbena lastnina. Po tedanjem konceptu, ki ga je kasneje dopolnila Ustava iz l. 1974, je bila družbena lastnina nekakšno namembno premoženje vsega delovnega ljudstva. Ključno vlogo pri odločanju o družbeni lastnini in o njenem upravljanju je imela komunistična partija.

38. Uradni list DFRJ, št. 44/45.

39. Uradni list SNOS in NVS, št. 62/45.

40. Uradni list RS, št. 27/91, 31/93, 65/98 in 66/00.

41. Podrobneje o tranzicijskem procesu Slovenije: Aleksander Lorenčič, *Prelom s starim in začetek novega. Tranzicija slovenskega gospodarstva iz socializma v kapitalizem (1990–2004)* (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2012).

42. Lastninsko pravico na premoženju ima pod vrhovno oblastjo rimskega papeža pravna oseba, ki si je premoženje zakonito pridobila (ZCP 1999, kan. 1256).

43. Nameni, ki so ji lastni, pa so predvsem: opravljanje božje službe, dostojno vzdrževanje klerikov in drugih služabnikov, opravljanje del svetega apostolata in krščanske dobrotel-nosti, predvsem do ubogih (ZCP 1999, kan. 1254/2).

44. *Avtonomnost urejanja vsebine obligacijskih razmerij* pomeni, da lahko udeleženca posamičnega konkretnega poslovnega obligacijskega razmerja s pravnim poslom (pogodbo) določita lastna pravna pravila, s katerimi uredita vsebino medsebojnih pravic in obveznosti. Avtonomnost urejanja je tako pravna možnost udeležencev obligacijskega razmerja, da z lastnimi izjavami volje (pravnim poslom) določita konkretna posamična pravila, ki ju (medsebojno) zavezujejo. V tem pomenu govorimo o *pogodbeni svobodi strank* (Plavšak, Juhart in Vrenčur 2009, 127).

45. Pojem *meje rednega upravljanja* je na nek način abstrakten in zahteva nadaljnjo razlago. Le-to morajo drediti in določiti posamezni statuti. Če o tem ne govorijo, potem je pristojnost krajevnega ordinarija, ali po posvetu z gospodarskim svetom, da določi tovrstna dejanja za osebe, ki so pod njegovo oblastjo (za redovnike velja kan. 638). Pravo določa tudi dejanja, za katera je za veljavnost dejanja potrebno pisno dovoljenje/odobritev ordinarija. Te določbe pa lahko določajo tudi druge predpise (ZCP 1999, kan. 1281/2, 3).